בית יעקב
חודש זשורנאַל

אָרגאַן פאַר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פּוילען
רעדאַקטאָר: א. ג. פרידענזאָן

ארכיון אסופות

דער ציעל פון די בית-יעקב שולען:
צו ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל׳ס היסטאָרישע אייביגקייט׳ס - אידעאַלען.

הארכיון היהודי

אַבאָנאָמענטספּרייז: א יאָהר 8 זלאָ.
אויסל.: 2 דאָלאַר. — געלד פּריהעראַריס.

אדרעס פאַר געלד:
Łódź, P. K. O. 65.613

דאָס פּראָגראַם פון בנות אגודת ישראל:
גייסטיגע-ערפילונג און דער יודישער פרוי אין דער לעבונג פון די יודישע פּראָבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

נומער 49

7 יאַרגאַנג

ווער האָט געווינען אונזערע* ערשטע 25 פּרעמיעס?

אָנהויב היינטיגען חודש האָבּען מיר דורכגעפיהרט די הגרלה פון די ערשטע 25 ביכער-פּרעמיעס פאַר אונזערע פריינד. אין דער הגרלה זענען אריינגעגאַנגען 1) אַלע יעהרליכע אַבאָנענטען, וואָס האָבען געהאָט איינגעצאָהלט אויפ׳ן יאָהר תר״ץ 2) אַלע, וואָס האָבען געהאַט פריינד-קאַרטען נאָך פון יאָהר תרפ״ט 3) די אַלע וואָס האָבען אונז געשאַפען לכה״פ 10 קוואַרטאַל-אַבאָנענטען אויף תשרי—כסלו.

זוכה געווען בגורל האָבען: 1) רייזל ראָזא (וואַרשא) — אַ בוך „רבי לוי יצחק בערדיטשעווער". 2) יהודית ווייסבעקער בענדין—„יובילעאום-בוך לכבוד דר. נתן בירנבוים". פּראַכט-באַנד. 3) קיילא אַלעקסאַנדראָוויטש (גריצע)—אַ געבינדענעם קאָמפּלעט „קינדער-גאָרטען". 4) נטע פלונסקער (שערפּץ) — א באַנד „לעהמאַנ׳ס ערצעהלונגען". 5) טויבע הענענבערג (כרזאַנאָוו) — אַ קאָמפּלעט „קינדער-גאָרטען". 6) פרל. לעווענהאָף (טשענסטכאָוו) — „דורך בלוט און פייער" (צוויי טיילען). 7) פרל. קאַדזיאָל (בעלכאַטאָוו)—אַ בחנם׳דיגען חודש אַבאָנענט „דאָס יודישע טאָגבלאַט". 8) פרל. בייטנער (סאָסנאָוויעץ)— א בוך „ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער". 9) פרל. טרויבע בלאשקי—„דורך בלוט און פייער". (צוויי טיילען). 10) פרל. באַקלאַרז (שעראַדז) — א באַנד „לעהמאַנ׳ס ערצעהלונגען". 11) פייגא ראַטענערג (יאַראָסלאַוו)—אַ קאָמפּלעט „קינדער-גאָרטען". 12) שבתי שיינפעלד (פּיעטרקאָוו) — א בוך „ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער". 13) פרל. שטייער (קינצק) — „דורך בלוט און פייער" (צוויי טיילען). 14) מלכה קוטנער (מאַקאָוו) — א בוך „דער וועג צו קידוש השם". 15) ברכה וויינמאַן (שידלאָוויעץ) — קאָמפּלעט „קינדער-גאָרטען". 16) צבי מאַרגענשטערן (וויערבזניק) — אַ יובילעאום-בוך לכבוד דר. נתן בירנבוים. 17) פרל. נאָוואָמיאַסט (סטערצאָוו) — אַ בוך „ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער". 18) פרל. נאַשעלסקא 10 ביכער „לעהמאַנס ערצעהלונגען". 19) פאַמיליע יאַסקאָוויטש (לאָדז) — א קאָמפּלעט „בית-יעקב-זשורנאַל" (פינפטער און זעקסטער יאָהרגאַנג, געבינדען). 20 פרל. יהודית קאַמינער (ניי-שטאָט) — א בוך „חנוכה און דער זיג פון די השמונאים". 21) הרבנית חי׳ אלטער (גער) — אַ קאָמפּלעט „קינדער גאָרטען". 22) פרל. טויבע (ווישקאָוו) — אַ בוך „ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער". 23) בלומא קליין (קאָלאָמיי) — „יובילעאום בוך לכבוד דר. נתן בירנבוים", פּראַכט-באַנד. 24) פרל. בראַנד (קערנאָזשע) — אַ קאָמפּלעט „בית-יעקב-זשורנאַל" (צוויי יאָהרגענג, געבינדען. 25) רויזא בוכמאַן (וואַרשא) — 5 ביכער „לעהמאַנס ערצעהלינגען".

אַלע פּרעמיעס ווערען אין די חנוכה-טעג אַרויסגעשיקט צו די געווינער.

75 נייע פּרעמיעס בעשטימען מיר אויפ׳ן יאָהר 1930
צווישען זיי פיל וויכטיגע און ווערטפולע פּרעמיעס

אין די נייע פּרעמיעס ווערען קענען זוכה-בגורל זיין: 1) די וואָס וועלען במשך דעם ערשטען חודש פון בירגערליכען יאָהר 1930 איינצאָהלען פאַר אַ גאַנץ יאָהר אַכט זל. 2) די וואָס וועלען ווערבירען לכה״פ 10 קוואַרטעל אַבאָנענטען און איינשיקען די 20 זל. ביז׳ן פינפצענטען טבת, אָדער פינף האַלב-יעהרליכע אַבאָנענטען.

די אַדמיניסטראַציע

אַבאָנירט דעם בית-יעקב-זשורנאַל אויפ׳ן יאָהר 1930 פאַר אַכט זלאָטעס!

פון חודש צו חודש

• ווי עס איז געווען פאָראויסצוזעהן, האָט די ווערבירונגס-אַקציע אַרויסגערופען גרויס איבערגעבענהייט. מצד די בנות-עסקנות אין יעדען אָרט. נאָך פרעהליכער איז די ערשיינונג, דאָס פון פיל שטעט, הגם עס עקזיסטירט דאָרט נאָכנישט אָפיציעל קיין בנות-אָרגאַניזאַציע ווענדען זיך בעוואוסטזיניגע רעליגיעזע פרויען און מיידלעך נאָך תרומת-חברה-קוויטאַר'ן. און ווילען דורכפיהרען די תרומת-חברה-אַקציע. דער צ. ס. האָט אויך בעשלאָסען די אַלע וואָס וועלען זיך ווידמען די זאַמלונג פון תרומת-חברה, צו אנערקענען אַלס חברות נכבדות אויפ'ן יאָהר תר"ץ, אויסשפערטיגענדיג פאַר זיי ספּעציעלע קאַרטען און זייערע נעמען וועלען פערעפענטליכט ווערען אין זשורנאַל צום אייביגען אָנדענקען, אַלס די וועלכע האָבען אָפּגעשאַצט די ערשטע תרומת-חברה-אַקציע פון בנות-אגודת-ישראל!

• פרוי שענירער האָט במשך דעם לעצטען חודש בעזוכט פאָלגענדע שטעט: קוטנע, פּלאָצק, מלאַווע, סטרזגאָווע, פּלונסק, שערפּץ, ראַטשיונז, דעמבלין, באָדזאַנאָוו, גיי-שטאָט, זאַקראָטשים, סאָכאַטשעוו, וויערושניק, אָושאַראָוו, ביאַלא-פּאָדלאַסק, א. א. פרוי שענירער האָט אויך אומעטום זיך געווידמעט די זאַמלונג פון געלט פאַר'ן בוי פון ב"י סעמינאַר, און געזאַמעלט אַ סומע פון 1000 זל. פרוי שענירער בעט אויף דעם אָרט, אַלע, וואָס איז זיי טייער דער ב"י געדאַנק, זיך צו ווידמען ראָס ווייטערע זאַמלען פון שפּענדען פאַר'ן סעמינאַר, וועלכער דאַרף בקרוב פערענדיגט ווערן.

• דער צ. ס. שיקט פונאַנדער סוף היינטיגען חודש אַ פראַגע-בויגען צו אַלע בנות-אָפּטיילונגען, וועגען זייער טעטיגקייט פאַר דעם לעצטען קוואַרטאַל תשרי—כסלו, פון אַלע ענטפערס וועט צונויפגעשטעלט ווערען אַ בעריכט פאַר דער פּרעסע, וועלכע וועט אָפּשפּיגלען די גאַנצע בנות-בעוועגונג פאַר דער לעצטער צייט. אגב, וועט דאָס אויך נוצען ב'ענגען די אַנדערע בנות-גרופּען, וועלכע וועלען אַזוי אַרום קענען ווערען בעלעהרענד איינע פון די צווייטע.

• אין פרייטאָגדיגען נומער פ' תולדות פון „יודישען טאָגבלאַט" האָט אָפּגעדרוקט דער בעקאַנטער אָרטאָדאָקסישער פּובליציסט ה' א. מ. ראַגאָווי, אַ גרעסער אַרטיקעל געווידמעט דער ווערבירונגס-אַקציע פון „בנות". די גייסטרייכע שורות פונ'ם מחבר האָבען אין די בנות-קרייזען איבערגעלאָזט אַ טיפען רושם.

• ביי די לאָדזער און קראָקאָווער בנות האָט זיך זעהר פערשטאַרקט די טעטיגקייט במשך דער לעצטער צייט. אויך די ווערבירונגס-אַקציע געהט מיט ערפאָלג. אין די חנוכה-טעג וועט אין לאָדז פאָרקומען אַ גרויסע תרומת-חברה פערזאַמלונג.

• צו דער חתונה-פייערונג פון דער מיטגלידערין פון דער בנות-צענטראַלע די חשובה לאַצע שטשעריינסקא, האָט דער צ. ס. אַרויסגעשיקט אַ מזל-טוב דורך אַ עקספּרעס בריף אינ'ם טאָג פון דער חתונה י' כסלו. די רעדאַקציע פון בית-יעקב-זשורנאַל האָט צוגעשיקט דעם יונגען פּאָר-פאָלק „דרשה געשאַנק" אַ געבונדענעם קאָמפּלעט בית-יעקב-זשורנאַל מיט אַ ענטשפּרעכענדע אויפשריפט.

• שבת און זונטאָג כ"ד און כ"ה שבט (22 און 23 לוטי) קומט פאָר אין בעלכאַטאָוו אַ פּגישת-חברות פון די בנות-אָרגאַניזאַציעס אין דער דאָרטיגער אומגעגענד.

די איינלאַדונגען וועלען פונאַנדערגעשיקט ווערען דורך די בעלכאַטאָווער בנות.

• מאָנטאָג ו' טבת וועט פאָרקומען אַ ראַיאָן-צוזאַמענפאָהר פון בנות-אגודת-ישראל אין פּולטוסק. די בנות אָרגאַניזאַציעס, וועלכע ווילען זיך בעטייליגען אין דעם דערמאָנטען צוזאַמענפאָהר, דאַרפען זאָפאָרט דערוועגען מעלדען אין צ. ס. ווי אויך קיין פּולטוסק אויף דער אַדרעס:

ראָזענבערג, פּולטוסק, סט. מיאַסטאַ 6 פאַר נאַשעלסקא.

• דער צ. ס. האָט איבערגעשיקט אין אגודה צענטראַלע אין וואַרשאַ, אַ פּראָטעסט געגען דעם לעצטען שענדליכען מסירה-אַרויסטריט פון ציוניסטישען פיהרער יצחק גרינבוים אין פּוילישען סיים, אויפ'ן אַדרעס פון אָרטאָדאָקסישען יודענטום.

קאָמוניקאַט פון בית-יעקב לעהרערין פערבאַנד

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, דאָס אלול תרפ"ט איז אין ראַבקאַ ביי דער אָנוועזענהייט פון פּעדאַגאָגישען סעמינאַר ראַט און ביז 100 (כ"ר) אַמטירענדע לעהרערינס געגרינדעט געוואָרען אַ ב"י-לעהרערין פערבאַנד מיט דעם צענטראַלען זיץ אין לאָדז.

פון די בעריכטען, בעת די לעהרערינס קאָנפערענצען האָבען מיר געהערט, דאָס די פערוואַלטונגען שטעלען אָפט אַזעלכע פאָדערונגען, וועלכע בעשווערען די אַרבייט פון די לעהרערינס.

און אומדירעקט איז עס אויך שעדליך פאַר אונזערע שולען בכלל. אַזוי האָט שוין נישט איינמאָל פּאַסירט, אַז צוליב איהר נישט אָרגאַניזירטקייט, געצוואונגען געווען נאָכצוקומען אַזעלכע פאָדערונגען, כאָטש זי האָט דערמיט צושטערט דעם רעגולאַמין פון די שולען, דעריבער האָבען מיר איינגעפינען אַלס נויטווענדיגקייט, צו גרינדען דעם פערבאַנד, וועלכער זאָל פעראיינהייטליכען און שיצען די אינטערעסען פון די לעהרערינס, און דערמיט איז אגב אויך געמיינט נאָר די טובה פון די שולען.

צום פערבאַנד געהערען אַלע לעהרערינס וועלכע אַרבייטען אונטער דער קראָקאָווער ב"י-צענטראַלע.

וועגען פּרטים און קאָמפּעטענץ פון פערבאַנד וועט אין די נאָהנטסטע טעג צוגעשיקט ווערען אַ צירקולאַר צו אַלע לעהרערינס. גלייכצייטיג וועלען זיי אויך בעקומען סטאַטוטען, וועלכע זענען פאַר אַלע פערפליכטענד.

דער פערבאַנד הייבט אָן זיין טעטיגקייט ר"ח טבת ה. י.

די לייטונג

מצבת זכרון

פרוי הדסה עלכאַנאָוויטש-ליבערמאַן ע"ה

א פּאָר טרייסט ווערטער, געווידמעט מיין פריינד הרה"ג מו"ה יצחק מאיר עלכאַנאָוויטש שליט"א מו"צ אין פּשעדבאָרז

מר-חשון, אין אַ קאַלטען טריבען ווינטער טאָג איז אַוועקגעריסען געוואָרען פון אונז אַ אָרטאָדאָקסישע עסקנית, אַ צאַרטע יונגע נשמה אַ איידעלע בלום פון יודישען גאָרטען. פרוי הדסה עלכאַנאָוויץ-ליבערמאַן ע"ה פון פּשעדבירז, אַ אייניקעל פון וולאָשטשעווער רב חו מחסידי קמאי הרה"ג מו"ה אברהם אהרן האלץ ז"ל, איז געווען איינע פון די ערשטע פּיאָנערינס פון ב"י געדאַנק, אַ הייסע קעמפערין פאַר'ן בנות אידעאַל אין גאַנצען ראַדאָמער געגענד. ווען די ב"י שולען זענען נאָך געווען אַ פּראָיעקט, האָט זי די גרעסטע אָנשטרענגונג געמאַכט און אַ ב"י-שולע אין פּשעדבורז געגרינדעט און ווען ס'איז נישט געווען זאָגאַר די לעהרערינס אויסצוהאַלטען. האָט זי פון איהרע בעשיידענע מיטלען, די לעהרערין אויף איהר רעכנונג אויסגעהאַלטען. און ביי זיך אין שטוב בעקעסטיגט, מיט איהרע צניעות'דיגע מעשים האָט זי דערפיהרט, אַז די שול האָט היינט צו טאָג אַ צאָהל פון 150 קינדער אָהן ע"ה. און אַזוי פשוט און שטיל, האָט זי אויך אויסגעבויט די בנות-אָרגאַניזאַציע אין שטאָט, מיט איהרע גרויסע ביבליאָטעק און איהר פּרעכטיגען לאָקאַל. יונג אין יאָהרען איז זי געווען אָבער רייך אין מעשים. זאָל איהר נאָמען אויסגעקריצט ווערען מיט גאָלדענע אותיות אין איין רייהע מיט די נשים צדקניות און זאָלען אַלע וואָס טרויערן אויף איהר, געטרייסט ווערען בנחמת ציון וירושלים. תנצב"ה

לאָדז

הלל הלוי

דרוקעריי מ. ליבעסקינד

אַלע
סאָרטען
דרוק זאַכען
ווי ביכער, זשורנאַלען, צייטשריפטען
אין יודיש און העברעאיש
ווי אויך מיט גאַנצע נקודות,
און מיט אותיות רש"י,
ווערען ביי מיר געזעצט
געמאַכט מאַטריצען און
געדרוקט אויף
גוטע בעדינגונגען און
ביליג

—לאָדז, קילינסקיעגאָ 50—

בית יעקב לכו ונלכה באור ה׳
(ישעי׳)

בית־יעקב־זשורנאל

ערשיינט יעדען ראש־חודש

אשה יראת ה׳ היא תתהלל
(משלי)

ב״ה לאָדז, כסלו תר״ץ, זיבעטער יאָהרגאַנג | № 49 | Łódź, Grudzień 1929 rok VII

אונזער ווערבירונגס־חודש

(געווידמעט די תרומת־חברה־אַקציע)

אונזער יונגע בנות־בעוועגונג—איז אין דעם היינטיגען חודש געשטעלט געוואָרען פאַר אַ עפּענטליכען נסיון: די פּראָקלאַמירטע ווערבירונגס־אַקציע בעדייט אַגרויס געשעהעניש אין אונזער אָרגאַניזאַציע־לעבען!

בעגניגען מיר זיך מיט דעם, וואָס מיר האָבען שוין דערגרייכט, אָדער מיר בעטראַכטען דאָס דערגרייכטע פאַר וועניג? צי האָבען מיר שוין יוצא געוועזן דערמיט, וואָס דאָ און דאָרט האבען אונזער אידעאַל אויפגעכאַפּט איינצעלנע טריי־געבליבענע יודישע טעכטער, אָדער מיר האַלטען, אַז אונזער אידעע דאַרף די ברייטע יודישע פרויען־מאַסען אַרומנעמען?

אַ דין־וחשבון פאַר דידאָזיגע ערנסטע פראַגען מוזען אונזערע מוטיגע עסקנות אין יעדען אָרט זיך אָפּגעבען.

ארכיון אסופות

פון אונזער אַלטער פאָלק־געשיכטע דערטראָגט זיך צו אונז די מעכטיגע שטים: לאָז דיך נישט בעגניגען מיט דעם, וואָס דו האָט שוין געטהון, מיינסטו, אַז דו האָסט שוין אַלץ געטהון, ווייס אַז דו האָסט נאָך גאָר נישט געטהון!

ווי אַזוי האָט זיך געפיהרט די ערשטע מאַמע פון ישראל! אויף אונזער מוטער שרה ווערט געזאָגט „ושרה מגיירת הנשים" זי האָט זיך נישט בעגעניגען געלאָזט דערמיט וואָס איהר מאַן, איהר קינד, איהר אייגענער פאַמיליע, זענען שוין געוועזן איינ־ מיט איהר אידעאַל—צו וועניג איז דאָס! מיט איהר אמת׳ער אידעע איז זי אַוועק צו די ברייטע פרויען־קרייזען, און די שטאַרקסטע פּראָפּאַגאַנדע געפיהרט פאַר איהר! אָ, די ערשטע פון אונזערע גרויסע אמהות, טאַקע זי האָט די ערשטע ווערבירונגס־אַקציע געפיהרט און מיט אַזאַ געשיכטליכען רוהם!

און אין דעם וועג האָבען זיך אין יעדען דור, טויזענדער יאָהרען אַזוי, געהאַלטען אונזערע מוטער, יעדע איינע האָט צוגעפלאַכטען אַרינגעלע ביז עס איז אויסגעפלאָכטען געוואָרען די גרויסע גאָלדענע קייט, וואָס האָט פעסט, אַזוי אומנאַטירליך שטאַרק צונויפגעהאַלטען דאָס פאָלק ישראל עד היום!

און וואָס זאָל יעצט געשעהן? מיר בנות שרה, רבקה, רחל ולאה. וועלכע לעבען אין אַזאַ היסטאָרישער שעה, פאַר גאַנץ ישראל, דאַרפען דען נישט, פון אונזער פערגאַנגענהייט לערנען און טאַקע אויך אַ ביישפּיל פאַר דער צוקונפט ווערען?...

אונזער בנות־אידעאַל ווייסען מיר אַלע; איז די אייביגקייט־אידעע פון יודישען פאָלק, פון דעם עם־קדוש, פון דעם נביאים־פאָלק, פון דער איינציגער נאַציע אויפ׳ן ערד־קויל, וואָס די גאַנצע מענשהייט שטעהט מיט הכנעה געבויגען פאַר זיין איידעלער קולטור, פאַר זיינע אוצרות פון גייסטיגער עשירות!

אַלס אגודיסטישע טעכטער איז אונזער אויפגאַבע דעריבער אַזוי גוט ווי די אגודיסטישע זיהן צו פערברייטערן, אונזער געדאַנק צווישען די ברייטסטע קרייזען פון אונזערע שוועסטער!

אונז וועגען דער העלדען־טהאט פון דער היסטאָרישער יהודית, דאַרפען מיר וויסען איז אַ דעצידירענדער מאָמענט פאַר דער יודישער טאָכטער. דער ערפאָלג פון דער תרומת־חברה אַקציע וועט זיין דער בעסטער בעווייז פאַר דער גאַנצער וועלט ווי גרויס עס איז נאָך די צאָהל פאָלק־ און תורה־טרייע יודישע טעכטער, וואָס די אידעאַלען פון ג—ט׳ס פאָלק זענען זיי נאָהנט צום האַרצען!

און דאָס דאַרפען טאַקע אויך נעמען אין אַכט, אונזערע אידעען־פריינדינס; אפילו אין די ערטער, וואו עס עקזיסטירט נאָכנישט אָפיציעל קיין בנות־אָרגאַניזאַציע, אויך דאָרט, וועלען אונזערע אידעאַלע שוועסטער געוויס אָפּשאַצען די בעדייטונג פונ׳ם תרומת־חברה, אַלס התחלה טאַקי צו געווינען די ערשטע אָנהענגער פאַר דעם בנות־געדאַנק.

ניין, די תרומת־חברה אַקציע וועט אונז נישט פערשעמען, מיר זענען זיכער אין אונזער ערפאָלג!

הארכיון היהודי

בת אביחיל

פערענדיגט מיט ערפאָלג די תרומת־חברה־אַקציע!

מיר פאָדערן אויף דיסציפלינאריש אלע בנות־גרופען ביז ראש־חודש טבת שפּעטסטענס צו פערענדיגען די תרומת חברה אקציע. דאס געלט דארף זאפארט איבערגעשיקט ווערען אויף דער לאדזער האנדעלס־קרעדיט־באנק פ. ק. א. 65.500.

די קוויטאַנציעס דאַרפען צוגעשיקט ווערען אין צ. ס. אין דעם זעלבען טאָג. תיכף נאָכ׳ן דערהאַלטען דאָס געלט וועלען די זאַמלער בעקומען די ספּעציעלע עהרען־מיטגלידס־קאַרטען און זייערע נעמען וועלען זיין פערעפענטליכט אין קומענדיגען יובל־נומער פון בית־יעקב־זשורנאַל!

נ. ב. די וואָס ווילען דערהאַלטען תרומת־חברה ביכלעך, ווערען געבעטען זיך צו ווענדען אין צ. ס.

צענטראַלע בנות אגודת ישראל אין פוילען

ווען דידאָזיגע שורות וועלען פון אונזערע חברות געלייענט ווערען, וועט יעדע איינע שוין בעשטימט האָבען געטהון איהר פליכט און איהר אויפגאַבע פאַר דער ווערבירונגס־אַקציע שוין האָבען בשלימות ערפילט. דאָך שאַדט נישט צו דערמאָנען: דער היינטיגער חודש, גראָד דער חודש, וועלכער דערצעהלט

חנוכה

ס'איז בעקאנט דאָס וואונדער מיט דעם קריגעלע בוימעל אז די קוואַנטיטעט, דער כמות פון איין נאכט, האָט געלויכטען אין דער מנורה אין בית-המקדש גאַנצע אכט טעג. א שענע געשיכטע! אָבער מיר האָבען דאָך געהאט מאָסען אזעלכע וואונדערפאַלען, איבערהויפט אין בית-המקדש, ווי די משנה זאָגט: „עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש“ ... „צעהן נסים זענען דאָרט שטענדיג געשעהן“ (אבות ה', ה'). פארוואָס-זשע פערדינט דער נס פון חנוכה צו זיין מעהר אויסגעצייכענט, אום צו שטעלען איהם אן אייביגען אָנדענק? „מאי חנוכה“?

דאָ איז נישט בלויז אן איינפאכער נס. דאָ שפּילט נישט די ראָלע די וואונדערפאסירונג, עס מיינט פיל טיפער. עס שטעלט פאָר א מוסטער-בילד. אויף דער סצענע טרעטען אַרויס יודען מיט גריכען. דאָס איז אַקאמף אונטער צוויי קולטורען: יודישע און גריכישע, דאָס יודענטום און דאָס גריכענטום. צוויי וויכטיגע שעפער פון וועלט-ציוויליזאַציעס, וועלכע זענען פּרינציפּיעל פערשידען. אַן אייזערנע מחיצה, אַ געוואַלדיגער אָפּגרונד ליגט צווישען זיי, האָבען זיך צוזאַמענגעשטויסען און איינע די אנדערע האָבען ערקלערט קריג אויף לעבען און אויף טויט.

1) דאָס גריכענטום איז עגאָאיסטיש. עס זאָרגט נאָר פאר זיך. עס בעציהט זיך צו אַלע פרעמדע מיט פעראכטונג. זייער שאָוויניזם און עקסטרעם-נאַציאָנאַליזם געהט אזוי ווייט, ביז זיי רופען זיך „העלענען“ און אנדערע נאציאָנען „בארבארען“. די בעגריפען פון „גוט-שלעכט“ מעסטען זיי מיט'ן גריכישען מאָסשטאב. שלעכט איז וואָס עס טויג נישט פאַר זיי, מעג עס אויך זיין ווי גוט פאַר דער מענשהייט: גוט — וואָס איז זיי נוצליך, ווען עס איז אפילו שעדליך פאר דער גאַנצער וועלט. די בעגריפען: אַלמענשליכקייט, אַלוועלטליכקייט, אַלטרואיזם, עקזיסטירען נישט ביי זיי; די אויסדרוקען געפינען זיך נישט אין זייער לעקסיקאָן. זיי אַליין זענען די וועלט-פּריווילעגירטע, דער אַדעל, אַלץ איז בעשאפען פאַר זיי; די אַנדערע נאציאָנען האָבען נישט קיין ווערט, זענען א גאָרנישט.

דאָס יודענטום, דאַגעגען, האַלט קיינעם נישט פאַר קיין בארבאַר, אַלע זענען וועלט-בירגער. די יודישע קולטור פרעדיגט פאר אַלעמען ברידערליכקייט, ליבשאַפט. אין דער עפּאָכע, ווען די פויכט איז געווען דער ענטשיידענער ריכטער, דער זעלבסט-הערשער, האָט די יודישע תורה פּראָקלאַמירט דעם טאָלעראַנץ-עדיקט: „חוקה אחת יהי' לכם ולגר ולאזרח הארץ“ (במדבר ט' י"ד), דיזעלבע רעכט פאַר דעם פרעמדען ווי פאַר דעם היימישען. „חביב אדם שנברא בצלם“ (אבות ג' י"ד), ליבליך איז יעדער מענש, וועלכער טראָגט ג—ט'ס פאָרם. אַלטרואיזם איז די דאָגמע, דער פרינציפּ פון יודענטום. נאָר וואָס עס איז נוצליך אין אַלגעמיין איז גוט. און דאָס וואָס עס קען אימיצען שאָדען ברענגען, איז פעררעכענט פאר שלעכט. דאָס יודענטום בעקלאָגט די ליידען און פון פרעמדע נאציאָנען ווי ישעי' „לבי למואב יזעק“ (ט"ו, ה') „על כן אבכה בבכי יעזר“ (ט"ו ט'). ירמי' (מ"ח, ל"א), עמוס (קאַפּיטעל א'), ווידמעט ליב הימנען און איז פרעהליך אין אַלוועלטליכען גוטען באַשטאַנד. ישעי' רופט אויס: „לא ישא גוי אל גוי חרב“ (ב' ד') „ברוך עמי מצרים ומעשי ידי אשור“ (י"ט כ"ח) „כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים“ (נ"ו ז'). ירמי' זאָגט נבואה „ושבתי את שבות מואב“ (מ"ח. מ"ז) „אשיב את שבות עולם“ (מ"ט ל"ט) צפני' זעהט די צייט: „כי או אהפך אל עמים שפה ברורה“ (ג' ט') א. אז. וו.

2) דאָס גריכענטום איז מאַטעריאַליסטיש. דער גריכישער קולט בעשטעהט אין סקולפּטור, פּלאַסטיק און מאָנומענטען, צו מאָדעלירען פערשענערען דעם קערפּער, אַלץ צילט נאָר צום אויסערליכען פּראכט. דער הויפּטצוועק איז לוקסוס און קאָמפאָרט. די גריכישע פריינטשאַפט „עראָס“ מיינט די ברוטאַלע ליידענשאַפט. זייער גאָט איז שעהן, זיכטבאר און וואויל גלוסטיג. „יופּיטער“ טראָגט אויפ'ן „אָלימפּוס“ און בעפרידיגט די זינליכע געפיהלען. די „ווענוס“ „ווענעראַ“ אָדער „אפראדיטא“ (לויט ווי די משנה עבודה זרה ג"ד. רופט זי) איז די געטין פון ליבע און געניוס, פרעכהייט, פערדאָרבענהייט.

דאָס יודענטום פיהרט אַ גייסטיגען לעבען. פּלאַנצט ריינהייט, איידעלקייט, מאָראַל. נידער מיט די גריכישע אָרגיעס! די נשמה רעגירט איבער דעם קערפּער. דער יודישער ג—ט איז אַ הייליגער, אַ בעהאַלטענער, אַ גייסטיגער — „אל אלקי הרוחות“. דאָס יודענטום ציהט פאָר דעם אינעווייניגסטען אינהאַלט פאַר דעם אויסערליכען—דעם גייסט, פאַרן מאטעריאַליזם. ביי קיין שום פאָלק איז די סאָציאַלע מאָראַל נישט געשטיגען צו אזאַ הויכען פונקט ווי ביי יודען. יודען און מאָראַל, איז דאָס זעלבע, עס איז די לאָזונג פונ'ם ביבעל-פאָלק:

3) דאָס גריכענטום לעבט נאָר אין דער פערגאַנגענהייט — וואָס איז געווען, איז גרויסאַרטיג און פראכטפאָל. אויף דער צוקונפט קוקט זי פעסימיסטיש. דאָס קומענדיגע איז נישט וויכטיג, האָמער אין זיין פּאָעזיע שילדערט די פּראַכט פון דער פאָר-וועלט אין דער העראָען-עפּאָכע. די לעגענדעס דערצעהלען וועגען דער גאָלדענער צייט פון קראנאָס, וועלכע איז אַלע מאָל נידעריגער געקומען ביז דער אייזערנער עפּאָכע פון דער צעזאוס-צייט. לויט די לעגענדעס, ענדערן זיך די צייטען צו שלעכט. די מענשהייט איז רעאַקציאָנער, זי געהט צוריק צו פערדאָרבונג, צו פערגליווערט ווערען.

דאָס יודענטום האָט נישט קיין אוראַלטע וועלט מיט א גאָלדענער עפּאָכע. דער יודישער אדם-הראשון איז בלויז איין טאָג געווען אין גן-עדן און איז פון דאָרט אַרויסגעטריבען געוואָרען, שפּעטער בעסערט זיך זיין לאַגע, ער בעשעפטיגט זיך מיט לאַנד-ארבייט, ער אַקערט, ער זייעט. די ערד פּראָפּיטירט, זי ווערט קולטיווירט. די מענשהייט פּראָגרעסירט, נאָך דעם מבול קומט דער דור פון שם-ועבר. נאָך דעם דור-הפלגה (טיילונגס-עפּאָכע) קומט אברהם, די פּאטריאַרכען; נאָך גלות-מצרים — די ערלייזונג. עס געשעהט די ערהאבענסטע געשעהעניש: מתן תורה. יעדער דור קומט צום בעסערען.

אָפּטימיסטיש, מיט האָפנונג און צוטרוי קוקט דאָס יודענטום אריין אין דער אומענדליכער צוקונפט. אָנשטאָט דער גריכישער גאָלדענער עפּאָכע, האָט דאָס יודענטום עולם הבא, משיח'ס צייטען, האָפט אויף אן אידעאַלער צוקונפט: „וגר זאב עם כבש“ וואָלף און שעפּס וועלען זיך גוטמוטיג חבר'ן; „לא ישא גוי אל גוי חרב“, שווערד און אַמוניציע וועלען נישט מעהר זיין אין געברויך. דאָס יודענטום פערגיבט אויף דעם געגענוואַרטיגען מאָנטאָג צוליב דעם שפּעטערדיגען שבת. דאָס פאָלק ישראל גלויבט פעסט אין בעסערע און גינסטיגערע טעג. זיין אויסקוק איז די אומענדליכקייט; דאָס יודענטום—דאָס איז די אייביגקייט.

אָפּטמאָל כאַראַקטעריזירט דער רעדענסאַרט דעם ווירקליכען אויסדרוק פון דער פאָלקס-נשמה, און אין איין וואָרט שפּיגעלט זיך אָפּ זיין שטאַנדפּונקט. אַלס ביישפּיל אויף דער פערשידענקייט פון די גריכישע און יודישע שטרעבונגען, קאָן דינען זייערע באַגריסונגען. דער אַלטער גריך, דער אַטענער בירגער, דער לעבמאַן האָט בעגריסט זיין פריינד מיט „Xoipete“ (פרעהליך). דאָס איז זיין לאָזונג: זיין ציל איז לעבענס-פערגעניגען. זאָל ער דערמאַנען דאָס וואָרט „שלום“? מיט צופרידענהייט אַליין איז ער נישט צופרידען, שלום מיט אנדערע, מיינט פאַר איהם גאָרנישט.

ביי יודען בעגריסט מען זיך שטענדיג מיט „שלום עליכם“!

הרב יהודא לייב גרויבאַרט
טאָראָנטאָ — קאַנאַדאַ

—לעב רוהיג; קיינער זאָל דיך נישט שעדיגען. זאָל אויף דיר קיינער קיין אָנפאַל נישט מאכען; אָבער געגענזייטיג זאָלסטו אויך קיינעם נישט טהון קיין שלעכטס. „דעלך סני לחברך לא תעביד" (שבת ל״א) קיינעם נישט אַטאַקירען, אויך איז דער מיין: דו זאָלסט מיט דיר אַליין, לעבען צופרידען, דער קערפער זאָל דעם גייסט נישט רואינירען. עס זאָל צווישען זיי זיין אַ גלייכע שטעלונג;ביידע זאָלען האַרמאָנירען, זאָלען געניסען עמאַנציפּאַציע. זיין שלום! דאָס איז דער יודישער סימבאָל!

און דער העלעניזם, וועלכער איז אַ קאָנטראַסט פונ׳ם יודענטום, האָט זיך אַריינגעריסען און אַריינגעשניטען אינ׳ם יודישען פאָלקס־אָרגאַניזם. דער ווענוס־קולט פערצווייגט זיך, און יופיטער האָט גערעכענט אַז ער פעריאָגט דעם ג—ט פון ישראל.

*

„עס איז געשעהן מיט 2094 יאָהר צוריק, אַנטיוכוס עפּיפיאַנוס, קעניג פון גריכענלאַנד איז בעפאַלען ארץ־ישראל, האָט אויסגעקוילעט די בעסטע יודען, מעהר ווי צעהן טויזענט האָט ער געפאַנגען, זייערע פרויען און קינדער האָט ער פאר שקלאַפען פערקויפט. פון דער רעזידענץ איז אתל געוואָרען. דעם בית־המקדש האָט ער בערויבט, צוגענומען די גאָלדענע מנורה מיט׳ן טיש, דאָס פּרוכת, ער האָט פעראָרדענט, אַז אין בית־המקדש זאָל מען אַריינשטעלען דעם יופיטער און דאָרט מקריב זיין אַ חזיר, מיט דעם בלוט בעשפריצען אַלע הייליגע זאַכען. ער האָט בעשטימט אַלס כהן גדול איינעם א משומד* מענעלוס, וועלכער האָט אויפגעהעצט אנטיוכוס׳ן צו בענוצען גוואלד געגען די יודען. אַז זיי זאָלען איבערגעהן צום גריכישען גלויבען און דינען די עבודה זרה. אַנטיוכוס האָט בעפוילען, אַז ווער עס וועט מל זיין א קינד, ווער עס וועט היטען שבת, עסען כשר, לערנען תורה, וועט בעשטראָפט ווערען מיט׳ן טויט. דאַן זענען געשלאָסען געוואָרען אלע בתי־מדרש און תלמוד־תורות. מיט געבויגענע קעפּ בלייבען טרויריג די לעהרער און די שילער. א פינסטערער נעבעל האָט זיך פערצויגען איבער יהודה, קיין שטראַהל פון האָפנונג אויף בעסערע צייטען; דאָס לעבען ווערט אונערטרעגליך!

„דעמאָלט האָט אין אַ קליין שטעטעל, מודיעים, נישט ווייט פון ירושלים, געלעבט א פאַמיליע חשמונאים (מאגנאַטען). וועלכע איז בעשטאַנען פון אַן אַלטען פאָטער מתתיהו כהן, מיט זיינע פינף זיהן: יוחנן, שמעון, יהודה, אלעזר, יונתן. ווען דער הויפטמאַן אַפּאַלוס איז געקומען צווינגען די יודען צו דינען די עבודה־זרה און א משומד האָט מקריב געווען א חזיר אויף דעם מזבח, האָט מתתיהו איהם דערשטאָכען מיט זיין שווערד. דער ארויסטריט איז געווען א סיגנאַל צו קעמפען געגען די גריכען. מתתיהו הויבט אויף די פאָהן פון אויפשטאַנד, און עס שליסען זיך אָן איהם צוויי טויזענט חסידים. דער הונדערט־יעהריגער מתתיהו קלעטערט אויף בערג און פעלזען צו קעמפען. זיין זוהן יהודה מכבי, דער העלדישער אָנפיהרער, מארשירט מיט זיין שווערד און דונערט מיט זיין לאָזונג: „לה׳ הישועה"! ג—ט איז מיט אונז! אויך די אַנדערע פיער זיהן, מיט די בלאנקע שווערדען אין די הענט, לאָזען זיך מיט אימפעט אין דעם גריכישען לאַגער, אַלע דורכגעדרונגען מיט איין געדאַנק צו פערטיידיגען די תורה און ראַטעווען דעם יודישען כבוד. ג—ט האָט געהאָלפען. די יודען בעקעמפען די גריכען! דערנאָך רייניגען זיי דאָס לאַנד פון די געצענבילדער. מען שטעלט צוריק די עבודה. מען בענייט דעם בית־המקדש. מען פראָקלאַמירט חנוכה. מען פייערט יום־טוב מיט אילומינאַציעס אַכט טעג. דאָס יודענטום זיעגט. דער העלעניזם איז פערשווינדען. מען מאכט אַן אנדענקען צו דעם זיג. נישט מיט מאַרמארנע מאָנומענטען נאָר מיט אָנצינדען ליכט — „חנוכה ליכט"!

פיל דורות זענען פערשווינדען, מעכטיגע רעגירונגען זענען פון דער ערד אָפּגעווישט געוואָרען, פון אַנטיוכוס׳עס דינאסטיע איז קיין זכר נישט געבליבען: אַפילו אין אַ מוזעאום קאָנט איהר איהם נישט זעהן. דאָס אלטע גריכענלאנד עקזיסטירט נישט מעהר. אָבער די קליינע, שוואכע ליכטלעך האַלטען פלאַץ. מעהר ווי צוויי טויזענט יאָהר שיינען זיי, און מיר פאַנטאזירען, אַז מיר הערען זייער רעדען מיט אונז און מיר פערשטעהן וואָס זיי דערצעהלען אויף זייער שטילער ליכט־שפּראַך.

איך וויל די בעדייטונג דאָ געבען:

1) די ליכטלעך ערקלערען: אַז דער קריג איז נישט געפיהרט געוואָרען צוליב מאַטעריעלע נוצען, נאָר פרינציפּיעל צו ראַטעווען די תורה, דעם דת, וואָס אַנטיוכוס האָט פערפאָלגט. אויך איז נישט געווען דער מאָטיוו „נאַציאָנאַליזם" ווי אייניגע בעהויפּטען און כאראקטעריזירען יהודה המכבי אלס וועלטליכען העלד, אַלס פראָזאַאישען ריז. ווען ער וואָלט איצט געהערט די מיינונג, וואָלט ער אַרויסגעטראָטען מיט א שטארקסטען פּראָטעסט געגען אַזאַ אויסגעטראַכטער פלאַטפאָרמע. חנוכה איז נישט קיין יום־טוב פון נאַציאָנאַליזם אָהן תורה. נישט צוליב פרייהייט האָבען די חשמונאים רעוואָלטירט און זייער לעבען געאָפּפערט. די יודען האָבען לאַנגע צייטען רוהיג געלעבט אונטער דער הערשאַפט פון כּורש מלך פרס און אַלכסנדר מוקדון און האָבען קיין שום אויפשטאַנדען נישט געמאַכט. בלויז אַנטיוכוס׳ן האָבען זיי נישט געקאָנט פערטראָגען און פערדייען, ווייל ער האָט געצילט זיין שפּיז אין הארץ: „להשכּיחם תורתך". ער האָט ווייגעצווינגען אוועקצוּוואַרפען די תורה. דער הייליגער גייסט האָט געטראָגען די השמונאים אויף זיינע פליגעל אין קאמף און זיי האָבען געזיגט. דעם טריאומף פון „אש־דת", דעם זיג פון דער פייערדיגער תורה, פייערען מיר מיט פייער: „הנרות הללו קודש הן"!

2) די ליכט לערנען אונז: אַלע פערמעגענס, וואָס אַ מענש קריגט אַלס א געשאנק, וואָס ער האָט נישט דורך זיין ארבייט פערדינט, איז נישט אנגענעהם. וויכטיג איז נאָר דאָס, וועלכעס ער קאָן בעטיטלען: דאָס איז מיין אויסאַרבייטונג; איך אליין האָב עס פּראָדוצירט! — ווען מיר מאכען אַן איבערבליק אויף אַלע אַנדערע ימים טובים, געפינען מיר אז אַלץ איז נישט אונזער פּראָדוקט. דער הערליכער פסח — ג—ט האָט אונז בעפרייט פון מצרים, פון שקלאפעריי, דורכגעפיהרט דעם רויטען ים; מיר, פון אונזער זייט, האָבען גאָרנישט געלייסטעט (ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו — ואתם תחרישון). דער גייסטיגער שבועות, — מיר האָבען די תורה בעקומען אַלס מתנה (וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק). „סוכות", דער אגרי־קולטור, דער פאַרמער, דער גרינער לולב, דער שענסטער אתרוג, די פרישע הדסים. די ווערבעס—נאַטירליכע ערד־פּראָדוקטען, אַמוסטער פון אונזער לאַנד לעבען. דער לוסטיגער „פורים" — ליארעמט מיט נסים, וואָס ג—ט האָט בעשאַפען. ביי די אַלע ימים־טובים זענען מיר געבליבען פּאַסיוו, מיר האָבען געהאלטען אין איין נעמען, בלויז דער איינציגער „חנוכה"—דאָ האָבען מיר וועלטען אויפגעטהון! דאָ זענען מיר בעלי־בתים, א קליין הייפעל מענשען האָט געקעמפט געגען דער מעכטיגער רעגירונג — געגען די גריכען, און האָט געזיגט מיט איהר אייגענער קראַפט, אָבער אויך נאָר אַ דאנק דעם בטחון אין ג—ט.

3) די ליכט דערצעהלען, אַז די חשמונאים זענען געווען ווייניג, שוואַך, און דאָך האָט זיך זיי איינגעגעבען. די קליינע גרופּע האָט צושמעטערט דעם אַטלעט, פעריאָגט דעם ריז. דאָס יודישע פאָלק איז געוואַקסען מעכטיג. אויב מיר האָבען נישט היינט קיין גרויסע קראַפט. מיר זענען אָרים—זאָלען מיר נישט גרינגשעצען דאָס קלענסטע. זאָלען מיר שאַפען לויט אונזער מעגליכקייט: א טראָפען צו אַ טראָפען—און די מאָס ווערט פול! בעטראכט אונז, ליכטעלעך, ווי פיזיש שוואך מיר זענען; קליין איז אונזער שיין, אונבעדייטענד, קוים, קוים, — „הנרות הללו!" — און דאָך עקזיסטירען מיר שוין טויזענטער יאָהרען, מיר עריננערין די אַלטע טראַדיציע צו ווירקען געגען די פערשידענע אסימילאַציעס, פעריאָגען די פינסטערניש מיט אונזער הייליגען פלאַם—הנרות הללו!

ארכיון אסופות
הארכיון היהודי

4) די חנוכה-ליכט גיבען אונז אַ סיסטעם, זיי ערקלערען דעם מאָטיוו פון דעם יודישען נצחון. מתתיהו האָט בעקעמפט די גריכען נאָר מיט דער ווירקונג פון זיינע פינף זיהן, וועלכע זענען געווען די זיילען, די אָנפיהרער פון דער רעוואָלוציע און האָבען פערניכטעט דעם שונא. דער העלעניזם האָט קאַפּיטאַלירט, די אַסימילאַציע איז געבראָכען געוואָרען. מיר האָבען אַלץ צו פערדאַנקען דער גוטער ערציהונג, וואָס מתתיהו האָט זיי געגעבען, איינפלאַנצענדיג אין זיי העלדענטום און מוט. זיי האָבען איינגעוויגען אין זייער בלוט אויפאָפּערונג פאַר תורה, דת און פאָלק.

— מאי חנוכה? — וואָס האָט פעראורזאַכט דער נצחון?

— „חנוכה"—די ערציהונג; „מתתיהו כהן גדול ובניו", מתתיהו'ס קינדער, די ערציהונג האָט אונז געגעבען די בעריהמטע העלדען, די שטאָלצע קעמפער, די מאַקאַבעער. „חשמונאי ובניו"—יונג און אלט זענען געווען צוזאַמענגעגאָסען. געאַרבייט שותּפות האַנט אין האַנט. דאָס האָט געבראַכט דעם ערפאָלג!

— בימים ההם — בזמן הזה. מיר זאָלען בענוצען דעם זעלבען סיסטעם, די זעלבע טעכניק. וואָס איז געווען זאָל זיין! זאָלען מיר קאָנצענטרירען אלע אונזערע כחות פאַר דעם צוועק צו געבען אונזערע קינדער א רעליגיעזע ערציהונג, צו גרינדען תּלמוד-תּורות און ישיבות, זאָלען מיר ווידמען אונזער ענערגיע און אָנשטרענגונג אויף „חנוכה" זאָל מיר נאָר האלטען און ערציהען גוט די קינדער. „להדליק נר של חנוכה"! — די יוגענד איז אונזער נר תּמיד, דאָס אייביגע ליכט פון יודענטום, דאָס איז די פעסטונג פונ'ם פאָלק. אויב די יונגע אַרמעען וועלען זיין בני-תּורה, געטריי דער טראַדיציע, די קליינע ליכט וועלען אויפשטייגען צו פאַקעלען, וועלכע וועלען פערשיינען מיט „תּורה אור" דאָס גאַנצע יודענטום, די גאַנצע וועלט.

ארץ-ישראל-בילדער

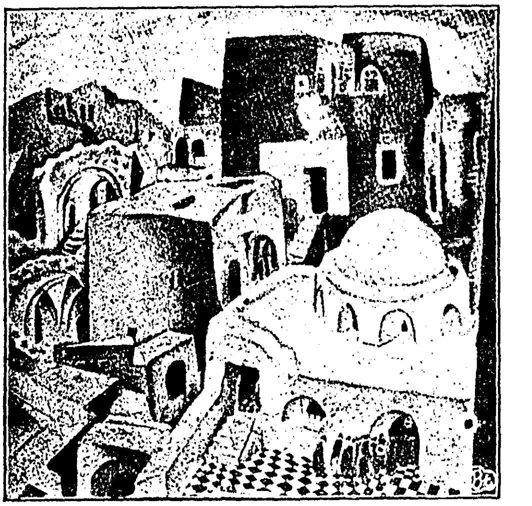
אברהם אבינו'ס שול אין חברון.

די שטאָט צפת אין ארץ-ישראל.

אליעזר שינדלער, מינכען

רעם דיכטער און מאָלער
אוריאל בירנבוים — ווין
מיט גרויס כבוד!

חנוכה

אין די קליינע שטילע שטיבעלעך,
לעבען אומעטיגע שויבען,
ברענען ליכטלעך היימיש-ליבליך,
רייבע, ווי די ווייסע טויבען...

לייכטען יודישלעך-בעשיידען,
יעדעס פלעמעלע יעדע קנויט:
זיי דערמאָנען אַלטע פריידען
וועקען האָפנונג אין דער נויט...

ארכיון אסופות

בן-פלס

אַ ליכטעל...

אַ ליכטעל צינד אָן אין שטוב און גאַס,
פלאַקערן זאָל עס סודות'דיג און שטיל,
אַוועקבלאָזען וועט עס קנאָה און האַס,
אָן איהם וואַרימען וועט זיך ווער ס'וויל.

אַליכטעל צינד אָן פאַר קליין און גרויס,
לייכטען זאָל עס אין די פינסטערע נאַכט.
לעגען וועלען מיר זיך אין דיין שויס
און זוכען שוץ אין דיין הימעלס-מאַכט.

אַליכטעל צינד אָן דרויסען אויפ'ן פעלד,
ואו דו קעמפסט געגען כפירה און פייגד.
פערבלייבען וועסטו דאַן גאָר אַ העלד —
דער מאָרגען איז דיין, ווען נישט דער היינט!

אַ ליבטעל צינד אָן אין דיין גראָה האַרץ,
פערטרייבען זאָל עס יאוש און פיין,
פעריאָגען וועט עס קומער און שמערץ
און דיין לעבען וועט זיין גליק ריין!

אָ, דו חנוכה-ליכטעל פול פראַכט און חן.
דו העראָלד פון לעבען און הערליכקייט—
בליץ-אויף אין דיין שטראַהלען-גלאַנץ און שיין
און געוועלטיג איבער די ווירקליכקייט!

פון
רבי משה חיים לוצאטי
זצ״ל

דער וועג פון די פרומע
(מְסִלַּת יְשָׁרִים)

פריי יודיש דורך
א. ז. פרידמאַן

דאָס ערשטע קאַפּיטעל

דער חוב פון מענש דאָ אויף דער ערד.

וואָס איז די גרונדלאַגע פון פרומקייט, און דער וואָרצעל פון עכטער רעליגיעזער בעשטעטיגונג (עבודה)? — אַז דער מענש זאָל בייַ זיך קלאָר ווערען וואָסאַרע פליכטען ער האָט צו ערפילען דאָ אויף דער ערד און צו וואָס ער זאָל ווענדען זיין בליק, זיין שטרעבען און טראַכטען ביי אַלע זאַכען, וואָס עס קומט איהם אויס צו בעגעגענען בעת זיין לעבען אויף דער ערד.

און אַט האָבען אונז די חכמים געלערנט, אַז דער מענש איז נאָר בעשאַפען געוואָרען צום צוועק, צו פרעהען זיך מיט ג—ט און צו געניסען פון זיין שכינה-הערליכקייט, דען דאָס איז די אמת'ע פרייד און דאָס גרעסטע פערגניגען פון אַלע תענוגים אויף דער וועלט. דאָס אָרט פון דעם אמת'ן תענוג איז אייגענטליך די צווייטע וועלט (עולם הבא), וועלכע איז באַלד בעשאַפען געוואָרען מיט די געהעריגע פאָרבערייטונגען דערצו, נאָר דער וועג דורך וועלכען מען קען קומען צו אַט דעם ענדע-ציעל געהט דורך די איצטיגע וועלט (עולם הזה), ווי עס הייסט ביי די חז״ל אין פרקי אבות1): „די דאָזיגע וועלט איז אַ פאָדער-הויז פאַר יענער וועלט". און די מיטלען, דורך וועלכע מיר דערגרייכען דעם דאָזיגען ציעל זענען די געבאָטען, וואָס דער בעשעפער, געלויבט זאָל ער זיין, האָט אונז געגעבען. דאָס אָרט אָבער אויסצופיהרען די דאָזיגע געבאָטען, איז נאָר די דאָזיגע וועלט. דעריבער ווערט דער מענש ערשטענס אַראָפּגעגעבען אויף דער וועלט, כדי אַז דורך די דערמאָנטע מיטלען, וועלכע ער האָט דאָ די געלעגענהייט צו טהון, זאָל ער קענען דערגרייכען צום אָרט, וואָס איז פאַר איהם פאָרגעבערייט אין יענער וועלט און דאָרט געניסען פון גליק וואָס ער האָט זיך דאָ ערוואָרבען. ווי עס זאָגען דאָס אונזערע חכמים2) „הייַנט מוזט דו די געבאָטען טהון, מאָרגען בעקומסט דו דיין לוין". די העכסטע שטופע דערגרייכט מען אָבער נאָר דורך די פולשטענדיגע איבערגעגעבענהייט און צוגעבונדענקייט (דביקות) צו ג—ט, ווי עס זאָגט דוד המלך3): „און איך, ביי מיר איז דאָס גליק די נאָהנטקייט צו ג—ט", אָדער ווי אין אַ אַנדער אָרט4): „איינס האָב איך שטענדיג געבעטען ביי ג—ט און דאָס פערלאַנג איך ווייטער, אַז איך זאָל ווייל'ען אין ג—ט'ס הויז אַלע טעג פון מיין לעבען", דען נאָר דאָס איז דאָס אמת'ע גליק און אַלעס אויסער דעם, וואָס די מענשען בעטראַכטען אַלס גליק, איז נאָר נאַרישקייט, פוסטקייט און גאָרנישט. אָבער ערווערבען זיך דאָס דאָזיגע גליק קען מען נאָר דורך מיה און אַרבייט, די קראַפט פון מעשים, דאָס הייסט: די אויספיהרונג פון די געבאָטען, ברענגט צו אַזעלכע פאָלגען, — צו דער נאָהנטקייט פון ג—ט.

נו, אָבער האָט ג—ט אַראָפּגעגעבען דעם מענש אין אַזאַ אָרט ווי ס'זענען פאַרהאַן פיל קרעפטען, וואָס ווירקען אַוועקצוּרייסען איהם פון ג—ט, דאָס זענען די זינליכע לײדענשאַפטען, וואָס ווערענדיג נאָכגעצויגען נאָך זיי ווערט ער ממילא יואָס אַמאָל מעהר דערווייטערט פון זיין אמת'ן גליק, און אַזוי איז דער מענש שטענדיג פערוויקעלט אין אַ שווערען קאַמף. אַלעס וואָס איז איהם צוגעטיילט דאָ אויף דער ערד, דאָס גוטע ווי דאָס שלעכטע, איז פאַר'ן מענש אַ נסיון: אָרעמקייט פון איין זייט און רייכטום פון דער אַנדערער זייט. „האָב איך צופיל צו דער זעט, קען איך לייכט פערלייקענען און פרעגען ווער איז ג—ט, בין איך אָרים קען איך די האַנד אויסשטרעקען צו פרעמד אייגענטום און פערשוועכען ג—ט'ס נאָמען"5).

אַזוי אויך בעדראָהען איהם דאָס גליק פון איין זייט און די ליידען פון דער אַנדערער, — ער האָט אַלזאָ דעם קאַמף פון אַלע זייטען און ווען ער ווייזט זיך אין דאָזיגען קאַמף אַלס העלד און געהט אַרויס אַלס זיגער, דאַן האָט ער דערגרייכט די פאָלקאָמענהייט, און דאָס גליק צו געהערען אינגאַנצען זיין בעשעפער, דאַן טרעט ער אַרויס פון פאָדער-הויז און קומט אַריין אין פּאַלאַץ צו לייכטען מיט'ן ליכט פון אייביגען לעבען.

און וואָס מעהר ער האָט דאָ זיין נאַטירליכען טריב און זיינע ליידענשאַפטען אונטערדריקט, וואָס מעהר ער האָט זיך דערווייטערט פון דעם אַלעם, וואָס פערפרעמדען פון איהם דאָס אמתע גליק און זיך בעמיהט צו זיין איבערגעגעבען זיין ג—ט — אַלס מעהר ערוואַרט איהם דאָרט זיין גליק, פרייד און תענוג.

פערטיפט מען זיך ווייטער זעהט מען, אַז די וועלט איז נאָר בעשאַפען געוואָרען פאַר'ן מענש און דעריבער הענגט זי אָפּ אינגאַנצען אין דער לעבענס-פיהרונג פון מענש. ווערט ער נאָכגעשלעפט נאָכ'ן ערדישען און דערווייטערט זיך פון זיין בעשעפער, דאַן פערדאַרבט ער זיך זעלבסט און מיט זיך רייסט ער מיט די גאַנצע וועלט. בעהערשט ער זיך אָבער, גיט זיך איבער זיין בעשעפער און בענוצט נאָר די וועלט אַלס מיטעל איהם צו דינען, דאַן שטייגט ער אַליין וואָס אַמאָל העכער און מיט איהם די גאַנצע וועלט. דען ס'איז אַגרויסע דערהויבונג פאַר אַלע בעשעפענישען ווען זיי בעדינען דעם פאָלקאָמענעם, דעם הייליגען מענש. אַזוי ווי עס זאָגען אונזערע חכמים6) וועגען דעם ערשטען ליכט, וואָס איז בעהאַלטען געוואָרען פאַר די צדיקים: „און ווען דאָס ליכט האָט געזעהען אַז ג—ט האָט עס בעהאַלטען פאַר די צדיקים האָט עס זיך געפרעהט" און וועגען יעקב'ס שטיינער וואָס ער האָט זיך געלייגט צוקאָפּענס זאָגען זיי7): „אַלע שטיינער האָבען זיך צונויפגעזאַמעלט אויף איין אָרט, יעדער האָט געזאָגט: זאָל אויף מיר דער צדיק זיין קאָפּ לייגען". דאָס ווילען אויך זאָגען אונזערע חכמים אין מדרש קהלת8): „ווען ג—ט האָט בעשאַפען אדם הראשון האָט ער איהם אין גן-עדן אַרומגעפיהרט, געוויזען אַלעביימער און געזאָגט צו איהם: זעה, ווי שעהן, ווי הערליך עס זענען מיינע ווערק! אַלעס וואָס איך האָב בעשאַפען האָב איך נאָר פאַר דיינעטוועגען בעשאַפען, לייג אַכט דערויף, אַז דו זאָלסט נישט מיין וועלט פערדאַרבען און פערוויסטען".

קורץ! דער ציל און צוועק פון מענש איז נישט זיין דאָזיין, דאָ אויף דער ערד נאָר זיין דאָזיין אויף יענער וועלט, און זיין ווייל'ען דאָ איז נאָר אַ מיטעל צו דערגרייכען דעם ענדע-ציעל—יענע וועלט. דעריבער ווערען אונזערע חכמים נישט מיד, צו שילדערן די איצטיגע וועלט אַלס דאָס אָרט און די צייט פון פאָרבערייטונג און יענע וועלט אַלס דאָס אָרט פון רוהה און געניוס. אויסער די אויבענדערמאָנטע ווילען מיר פערצייכנען פון פיל אַנדערע אויך פאָלגענדע מאמרים: „ווער עס האָט זיך בעמיהט אין ערב שבת דער וועט געניסען אין שבת"9) אָדער: „די וועלט איז גלייך צו דער יבשה און יענע וועלט צום ים, גרייט מען

1) אבות פ״ב. 2) עירובין כב. 3) תהלים עג — כח. 4) תהלים כז — ד.

5) משלי ל—ט. 6) חגיגה יב. 7) חולין צא. 8) קהלת רבה פ״ז. 9) עבודה זרה ג.

ארכיון אסופות
הארכיון היהודי

זיך נישט אָן אויף דער יבשה וואָס זאָל מען דען עסען אויפ׳ן ים ?״ 10) א. אַז. וו.

און ווירקליך! צו קען דען איינער ביי אַ פערנונפטיגער איבערלייגונג, דערין גלויבען, אַז דער מענש איז בעשאַפען געוואָרען בעיקר פאַר זיין דאָזיין אויף דער ערד? וואָס איז דען דאָס לעבען פון מענש דאָ אויף דער וועלט? ווער איז דען ווירקליך פרעהליך און גליקליך דאָ אויף דער ערד? „אונזער לעבען דויערט זיבציג יאָהר און אין בעסטען פאַל אַכציג יאָהר, און מעהרסטענטייל זענען זיי פול מיט מאַטערניש און נישטיגקייט״ 11), וויפיל ליידען, קראַנקהייטען, שמערצען און אונרוה! און דאַן קומט דער טויט! צווישען טויזענד וועסט דו געפינען איינעם, וואָס די וועלט דאָ זאָל איהם געבען אמת׳דיגען גענוס און פרייד, און זאָגאַר דער איינער, — ווערט ער הונדערט יאָהר אַלט, דאַן ווערט ער אַנ׳עבר ובטל און שטאַרבט אָפּ פון דער וועלט.

און אויסער דעם, אויב דער מענש וואָלט ווירקליך בעשאַפען געוואָרען נאָר פאַר דער איצטיגער וועלט, צו וואָס האָט געדאַרפען אין איהם אַריינגעהויכט צו ווערען די נשמה, וואָס איז אַזוי הויך און ערהאבען און פערנעמט אין דער רייהע פון די בעשאַפענע וועזענס א העכערן ראַנג פון די מלאכים? האָט זי דאָך נישט קיין שום פרייד פון אַלע גענוסען פון דער וועלט, ווי אונזערע חכמים שילדערן עס אין מדרש 12): „די זעלע ווערט קיינמאָל נישט בעפרידיגט 13) — פונקט ווי אַ פרינצעסין, וואָס האָט געהייראַט מיט אַ קליינשטעטילדיגען, האָט ביי איהר קיין ווערט נישט די גרעסטע אוצרות, וואָס ער ברענגט איהר. אַזוי אויך די זעלע: דו מעגסט איהר ברענגען אַלע קאָסטבאַרקייטען אין דער וועלט, איז עס ביי איהר גאָרנישט, ווייל זי שטאַמט פון אויבען״. און אין פרקי אָבות 14) הייסט עס: „געגען דיין ווילען ווערסטו געבילדעט, און געגען דיין ווילען ווערסטו געבוירען״. ניין, די נשמה האָט נישט ליב די איצטיגע וועלט און זי איז איהר נאָך פערמיאוסט. צי איז עס זיצן אַלזאָ, אָנצונעמען, אַז ג—ט האָט די נשמה בעשאַפען צו אַ צוועק, וואָס עטשפרעכט נישט איהר וועזען און איז איהר נאָך אָבשוילעך?

עס מוז אַלזאָ זיין, אַז דער מענש איז בעשאַפען געוואָרען נאָר פאַר יענער וועלט און דעריבער איז איהם געגעבען געוואָרען די נשמה, ווייל זי איז עס די רעכטע אַרבייטערן און מיט איהר הילף קען דער מענש דערגרייכען זיין לוין אויפ׳ן ריכטיגען אָרט און אין דער ריכטיגער צייט, און דאַן איז שוין דידאָזיגע וועלט נישט ביי איהר פעראַכטעט, נאָר ליב און ווערטפול.

ווייסען מיר נאָר דעם דערמאָנטען כלל, דאַן בעקומען מיר אויך דאָס ריכטיגע פערשטענדניס פאַר די בעדייטונג פון די געבאָטען און פאר דעם ווערט פון די רעליגיעזע טהאַטען (עבודה), דען דאָס זענען דאָך די מיטלען, וואָס פיהרען אונז צו דער ריכטיגער פערפאָלקאָמונג און אָהן זיי קען מען גאָרנישט דערגרייכען. און ווי ס׳איז בעקאַנט, קען דערגרייכט ווערען אַ געוויסער ציל, נאָר דורכ׳ן צוזאַמענעמען אַלע מיטלען און וועגען, וואָס דינען דעמדאָזיגען ציל און דער רעזולטאַט איז אַפּהענגיג אין די מיטלען און אין דעם אופן ווי זיי זענען בענוצט געוואָרען; איז ממילא יעדער קלענסטער פעהלער, וואָס שלייכט זיך אַריין אין דער רייהע פון די מיטלען, מוז זיך אונבעדינגט דייטליך אָפּרופען אין דער צייט ווען דער לעצטער ציל ווערט דערגרייכבאַר. פון דעם איז אַלזאָ קלאָר, אַז די ערפילונג פון די געבאָטען אין אונזער רעליגיעזער בעטעטיגונג, מוז זיין מיט דער גרעסטער פינקטליכקייט און זאָרגפעלטיגקייט פונקט ווי מען וועגט גאָלד אָדער פערל, דען די רעזולטאַטען, וואָס זיי דאַרפען אונז געבען זענען דאָך די אמת׳דיגע פערפאָלקאָמונג און פון אייביגען ווערט, וואָס קיין העכערס דערפון גיבט עס נישט.

אַזוי איז עס אַלזאָ: דער אייגענטליכער בערוף פון מענש דאָ אויף דער ערד איז צו ערפילען ג—ט׳ס געבאָטען, איהם צו דינען און אויסצוהאַלטען דעם נסיון; די גענוסען פון דער וועלט דאַרפען איהם נאָר דינען אַלס הילפס-מיטעל, אַז זיי זאָלען בערוהיגען זיין געמיט און ערהאַלען זיין גייסט, כדי ער זאָל זיך קענען פולשטענדיג ווידמען דער דינסט, וואָס ליגט אויף איהם. זיין גאַנץ שטרעבען אָבער מוז זיין געריכטעט צו ג—ט, און ביי אַלעם, וואָס ער טהוט, מעג עס זיין קליין און אונבעדייטענד, מוז איהם פאַר די אויגען שוועבען דער ציל: צו זוכען די דערנעהנטערונג צו ג—ט און אַדורכצוברעכען אַלע שייד-ווענד — די מאַטעריעלע און ערדישע זאַכען—וואָס שיידען איהם אָפּ פון זיין בעשעפער, ביז ס׳זאָל איהם ציהען צו זיין ג—ט, אַזוי ווי דער אייזען צום מאַגנעט. רעכענט ער נאָר ערגיץ ווי אַ מיטעל צו געפינען צו דערדאָזיגער ג—ט׳ס דערנעהנטערונג, זאָל ער אַלעס אָנווענדען עס צו דערגרייכען, דערין זיך פעסטהאַלטען און נישט אָפּלאָזען. רעכענט ער ווידער ערגיץ ווי צו דערזעהען אַ שטערונג דערצו, זאָל ער אַנטלויפען דערפון ווי פון אַ פייער, ער זאָל זיך זאָגען צוזאַמען מיט׳ן תהלים-זינגער 15): „מיין זעלע שטרעבט צו דיר און הענגט אין דיר, זאָל מיך אונטערהאַלטען דיין רעכטע האַנד״. דען — מיר ווידערהאָלען עס — דער ציעל פון מענש דאָ אויף דער ערד איז צו דערגרייכען די נאָהנטקייט פון ג—ט און זיך צו פערהיטען פון אַלעס וואָס דערווייטערט און שטערט דידאָזיגע נאָהנטקייט.

נאָכדעם ווי מיר זענען זיך שוין קלאָר געוואָרען איבער דעם דאָזיגען גרונדפרינציפּ, וועלען מיר ווייטער בעהאַנדלען אונזער געגענשטאַנד אין איינצעלנעם, און נעמליך אין דער רייהע .ווי רבי פנחס בן יאיר האָט זיי אינ׳ם אויבענדערמאָנטען מאמר 16) געאָרדענט. מיר וועלען אַלזאָ בעשפרעכען די פאָרזיכטיגקייט, די אייפעריגקייט, די לויטערקייט, די צוריקהאַלטונג, די ריינקייט, די פרומקייט, די בעשיידענהייט, די פורכט פאַר דער זינד און די הייליגקייט. נו, הייבען מיר אָן מיט ג—טס הילף.

(ענדע פון ערשטען קאַפּיטעל)

10) קהלת רבה פ״א. 11) תהלים צ׳ יוד. 12) קהלת רבה פ״ו. 13) קהלת ו ז׳. 14) אבות פ ד כ״ב. 15) תהלים סג—ט. 16) זעה פאָרוואָרט.

זאָרגט פאַר דער תורה!!!
זאָרגט פאַר איהרע
לעהרער און שילער!
געדעבקט אין חנוכה
דעם קרן התורה!!!
15.000 ישיבה-בחורים!
300000 חדרים און ת״ת תלמידים!
30.000 בית-יעקב שילערינס!
וואַרטען אויף דער הילף פון
קרן התורה!
נדרים און נדבות נעמען אָן:
די לאַנדעספערוואַלטונגען פון קרן התורה
פאַר פוילען: צענטראַלע „קרן התורה״, ווארשא, גראַניטשנא 9.
און די קרן התורה צענטראַלע אין וויען:
קרן-התורה-צענטראַלע וויען II., לעאָפּאָלדגאַס 26
באַנק-קאָנטאָ: צענט.-אייראָפּ. לענדערבאַנק, ווין I עקספּאָזיטור קאַי

דער קליינער מאַקאַבעער

ש. שאַכנאָוויטש

(שפּאַנענדע ערצעהלונג פון דער מלחמה-צייט)

ווען די קאָזאַקען זענען אָנגעקומען אין דאָרף, האָבען זיי שוין קיינעם נישט געטראָפען; דאָס דאָרף איז שוין פון פריהער פון אַלע אייַנוואוינער געווען פערלאָזט. ווי פעראייַנזאַמטע זענען זיי אַדורכגעריטען אויף די קליינע שקאַפעס (פערד) אויפכאַפּענדיג פון דר׳ערד מיט די לאַנגע פּיקעס אַלץ, וואָס עס האָט זיך נאָר געלאָזט: געגז, היהנער אויבס א. ד. גל. פאָכענדיג מיט דער נאַהייקע אין דער לופט. ביי דער גרויסער פּאַניק, בעת׳ן אנטלויפען פון דאָרף אויס שרעק פּ׳ר די אָנקומענדע רויבער-געשטאַלטען, האָבען די דאָרפ׳ס-אייַנוואוינער פערגעסען מיטצונעמען מיט זיך דאָס קליינע יתומ׳ל, יודעל און איהם איבערגעלאָזט אין דאָרף.

גאַנץ גלייכגילטיג איז געבליבען דער איינציג-פערבליבענער אינ׳ם דאָרף, יודעל, צו אַלעם דעם, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט פאַר זיינע אויגען; ער קאָן נישט פערשטעהן, פאַרוואָס זענען אַלע אַנטלאָפען פון דאָרף, וואָס האָבען זיי אַזוי מורא פאַר׳ן טויט? איז דען גישט זיין פאָטער שוין לאַנג טויט. ער האָט איהם גאָרנישט געקאָנט אויך די מוטער זיינע איז מיט אַ האַלב יאָהר צוריק אין הקדש-הויז געשטאָרבען, וואָלט ער שוין אויך געווען טויט, וואָלט ער איצט געווען ביי איהר, ביי דער מוטער, זי וואָלט איהם צוגעדריקט צום האַרצען און געקושט און געהערט רופען: ליב יודעלע. ער וואָלט שוין נישט געדאַרפט געהן יעדען טאָג צו מענשען, זיי זאָלען איהם געבען צו עסען דאָס, וואָס בלייבט-איבער פון זייער מיטאָג. אויך די שוואַרצע מירל, די קעכין פון רייכען גבריאל, ביי וועמען ער עסט שבת, וואָלט שוין נישט געקאָנט איהם אַזוי שלעכט בעהאַנדלען און רייסען ביי די אויערען: איין זאַך איז איהם אַ שאָד: דאָס חדר; ער ווייס נישט, אויב דאָרט אין הימעל וועט ער האָבען אַזעלכע גוטע חברים און הערען דערצעהלען אַזעלכע שענע מעשה׳לעך און קאָנען זיך שפּילען, ווי אויפ׳ן הויף פון חדר, אָבער דאָס חדר האָט ער דאָך שוין סיי-ווי-סיי נישט, עס איז שוין איינינגע וואָכען געשלאָסען, דער רבי און די חברים זענען אויך שוין מעהר נישטאָ. ער ווייסט דעריבער נישט, וואָס ער האָט מיט׳ן טויט צו פערלירען...

אָבער דאָס אַלץ, די מלחמה, די קאָזאַקען, די שיסערייַ, איז דאָך פאַר איהם שטאַרק אינטערעסאַנט. פאַר קיין שום זאַך אין דער וועלט, וואָלט ער נישט איצט פון דאַנען אַנטלאָפען, זיין יונג קעפּעל האָט די אַלע מלחמה-געשעהענישען גענוי אויפגעפאַסט. ער האָט שטענדיג געטראַכט וועגען העלדען, וועלכע ער האָט אין תנ״ך געלערנט און זיי טיף אין זיין קינדערישער נשמה אַדורכגעלעבט, גאַנץ אָפט פלעגט ער, אין די זומערדיגע אָוונדען, ווען ער איז געווען פריי פון חדר, זיך שפּעלען אין דער שפּיץ פון אַ גאַנצער כחנה און אַרויס אין אַ קאַמף, בעוואָפענט מיט פייל און בויגען, געגען די פלשתים — די שכנות׳דיגע דאָרפסיונגען, וועלכע האָבען איהם אָפּגעענטפערט מיט שפּיציגע שטיינער, גרויסע שטעקענס און בייסיגע הינט. אַזאַ מלחמה-שפּיל האָט איהם אַפילו טייער געקאָסט, ער האָט שוין געמוזט געהן אין חדר אַריין מיט צוריסענע הויזען און אַ צובּיסען פּנים. וואָס האָט ער דען אייגענטליך געטהון? ער האָט בלויז אַ שטעלע פון תנ״ך איבערגעלעבט און ער איז דאָס געווען גדעון, וועלכער האָט דעם שונא פעריאָגט.

און איצט, האָבען זיך דאָך די פלשתים ווירקליך אַריינגעדרינגען אין לאַנד. ער האָט זיך זיי קיינמאָל נישט אַנדערש פאָרגעשטעלט: מיט קליינע קיילעכדיגע אויגען, ווי לאָקערענדע קעץ, רונדיג-געשוירענע קעפּ, אויף וועלכע זיי טראָגען האָריגע כוטער-היטלען, וועלכע זענען אַביסעל אַראָפּגערוקט צו אונטען, און מיט באַהייקעס און פּיקעס — די אמת׳ע פלשתים, וועלכע ער האָט געהאַט די זכי׳ מיט זיינע אויגען צו זעהן.

וואָס קאָן ער געגען דידאָזיגע פלשתים טהון? צי איז ער נישט — טראַכט ער — פון ג—ט בעשטימט צו זיין דער העלד, וועלכער זאָל דאָס לאַנד בעפרייען פון שונא. ביי אַזעלכע אומשטענדען, ווען ער איז דאָ איינער אַליין און טרעפט זיך אויג אויף אויג מיט׳ן שונא, קאָן ער דאָך ווירקליך אַלס העלד אַרויסטרעטען. דער נאָמען זיינער פּאַסט אַפילו נישט פאַר אַ העלד, וואָלט ער געהייסען דוד — וואָלט גוט געווען, דאַן וואָלט ער שוין געוויסט וואָס צו טהון. ס׳איז דאָ נאָך נעמען: אברהם, יפתח, גדעון און שאול — זיי אַלע זענען געווען העלדען, אָבער יודעל, וואָסערער קאָמישער נאָמען איז עס! אַזאַ נאַמען האָט ער קיינמאָל נישט, אין קיין שום ספר אָדער מלחמה-געשיכטע געזעהן.

אָבער, וואַרט נור — דערמאָנט ער זיך — ווי האָט געהייסען דער, וואָס האָט ווי אַ ריזען-לייב אָנגעפיהרט, מיט די העלדען* פון מדין און געקעמפט געגען די סירער. אמת ער האָט נישט געהייסען ווי ער — יהודה איז געווען זיין נאָמען, יאָ, דאָס איז שוין באַלד דער אייגענער נאָמען ווי זיינער. יהודא-יודעל חזר׳ט ער איבער מיט די ליפען איינינגע מאָל, יאָ, עס קלינגט טאַקי ווי דערזעלבער נאָמען.

אָבער וואָס הויבט ער אָן צו טהון. פערניכטען די סירער? ערשטענס איז ער איינציג-אַליין און פון וואַנען וועט ער נעמען צו הילף די זעקס טויזענט מאַקאַבעער, ווי אַמאָל יהודה המכבי און צווייטענס, ווייס ער נישט פון וועלכע זייט די שונאים קומען אָן. וואו די פריינד, דאָס אונגאַרישע מיליטער לאַגערט, ווייס ער יאָ, דאָרט וואו ס׳ענדיגט זיך דער וואַלד אויפ׳ן באַרג, דאָרט אין דער הויך, וואו ס׳דערהויבט זיך אַ רויך פון די מיליטערישע פעלד-קוכען. אפשר איז גלייך. נאָכדעם ווי אַלע האָבען איהם פערלאָזט, ער זאָל דאָרט אַהין געהן. צו וועלען זיי איהם אויפנעמען און וועלען אויסהערען זיינע דרייסטע פּלענער. ער דערמאָנט זיך ווי-אַזוי דוד האָט עס געמאַכט, ער האָט געברענגט די ברידער שפּייז פאַר אַ מתנה ווען ער דערזעהט גליות׳ן, ווען ער איז שוין געווען צו גליות׳ן. קאָן ער דען נישט דאָס אייגענע בעווייזען. אמת ער האָט נישט, וואָס צו ברענגען פאַר אַ מתנה. ער וועט שוין עפּעס אויסגעפינען, וואָס זאָל גוט זיין דערצו.

צום ערשט וועט ער געהן צו דער אַלמנה חנה, אָדער ווי אַלע אין דאָרף האָבען זי גערופען, מומע חנה. ביי איהר אין שטוב האָט ער זיך צום-בעסטען געפיהלט, ווייל זי האָט זיך צו איהם פריינדליך בעצויגען און זי האָט פאַר איהם שטענדיג פון זיין מוטער גערעדט, וואָס ס׳איז געווען פאַר איהם אַזוי אַנגענעם, ער האָט טאַקי היינט מאָנטאָג, ביי איהר דעם טאָג צו עסען. כאָטש ביי איהר גיט מען איהם צו עסען מעהרען, וואָס ער האָט נישט איבריג ליב, דערפאַר האָט ער פערגעניגען צו הערען פון איהר דערצעהלען פון זיין ליבער מוטער. ער געהט דעריבער גלייך צו דער מומע חנה. ווי נאָר ער קומט אין שטוב אַריין, טרעפט ער די שטוב לעדיג און אויף דער פּאָדלאָגא געפינט זיך צעוואָרפען פערשידענע זאַכען: פּאַפּיר, טיכער, קליידער. ווייזט אויס, אַז דאָ איז מען אויך אנטלאָפען. אויף דעם פענסטערברעטל דערזעהט ער ליגען אַ שטיק וואורשט, אַ גאַנצען לאַבען ברויט, איינינגע טעפּלעך מיט גענזען-שמאַלץ און איינגעמאַכטס, און אַ שיסעל מיט אָפּגעשיילטע, נאָך אומגעקאָכטע מעהרען. דאָס האָט מען אודאי פאַר איהם איבערגעלאָזט, זי האָט דאָך געוויסט, אַז ער וועט קומען עסען. איצט האָט ער עפּיס וויכטיגערעס ווי עסען. ער נעמט דעריבער שנעל צונויף דאָס ברויט, וואורשט, שמאַלץ און איינגעמאַכטס און וויקעלט אַלץ איין אין אַ ווייס טיכעל, וואָס ער האָט געפינען ליגען. די מעהרען וויל ער איבערלאָזען. באַלד בעטראַכט ער זיך, אַז אַזוי פיל חשיבות ווי דוד׳ס מתנה — געבראָטענע זאַנגען — האָבען זיי אויך, איז

דאָך אַ זינד עס איבערצולאָזען פאַר די פּלשתּים, ער וויקעלט זיי אויך איין אינ׳ם טיכעל און נעמט אַלץ מיט זיך, וואָס וועט איהם דינען פאַר אַ מתּנה.

*

מיט׳ן ווייסען פּעקעל אין דער האַנד נעמט דער קליינער יודעל וואַנדערן, דעם וועג צום באַרג אַרויף, וואו עס דערהויבען זיך די קאַרפּאַטען־בערג און דאָרט לאַגערט דאָס אונגאַרישע מיליטער — ווייס ער. ער ציהט זיך דורכ׳ן וואַלד, ווי מערקווירדיג זעהט היינט אויס די אַרומיגע געגענד; די אַלע בערג זענען נישט מעהר מיט גרינס בעדעקט, זיי האָבען אויף זיך אַ געלבליך־ברוינע קאָליר, אַזוי־ווי זיי וואָלטען געווען בעדעקט מיט אַ בענדער־געפלאָכטענעם טערקישען טיך. די פעלדער און לאָנקעס זענען, ווי נאָכ׳ן שניט און ווייזען־אַרויס דעם מורא׳דיג־גרויען שניט. דער ערד־שטח איז גענוג לאַנג און ברייט און דאָך איז ער פאַרלאָזט פון מענשען, איז דען נישטאָ גענוג אָרט פאַר אַלע? פאַרוואָס זאָלען די מענשען — קאָן נישט פאַרשטעהן דער קליינער וואַנדערער יודעל — צווישען זיך קעמפען און איינער דעם צווייטען הרג׳ענען צום טויט, צוליב אַ שטיקעל ערד. פאַרוואָס, ווייסט דו, מאַמע, פאַרוואָס?

ער וואַרפט אַ בליק אין דער הויך, דאָרט אונטער דעם רויט־קרייזליכען באַרג פלאַקערט אַזאַ פייער־רויטקייט, אונטער וועלכער עס צושאַרען זיך און טרעטען־אָפּ די וואָלקענס, האָבענ־דיג דעם אויסזעהן, ווי אַ דורשטיגע סטאַדע שאָף איילט זיך אין לויפען. אַז אַט דאָרט זיצט די מוטער זיינע — אין דער הויך — וועלכע ווייס אַלץ, וואָס עס קומט־פאַר, דאָס, ווייס ער אויף זיכער. אָבער פאַרוואָס קומט דאָס אַלץ פאַר?...

מיר האָבען נישט דערין קיין שולד, אַזוי האָבען געזאָגט אַלע פון דאָרף; מיר האָבען פאַר אונזער געברויך גענוג ערד און ווילען ס׳זאָל הערשען שלום. נאָר די פון יענער זייט, די פּלשתּים...

ער וועט שוין זיי ווייזען, ווען ער זאָל נאָר אָנקומען מיט זיין מתּנה צו דער אַרמעע, געוויס וועלען זיי מסכּים־זיין צו זיין פּלאַן. אַזוי ווי די ברידער צו דוד׳ן, וועלכע האָבען צוגענומען פון דוד׳ן די געברענטע זאַנגען און ווען זיי ווילען איהם אַהיים־שיקען, ווייל ער נישט, דאַן דערזעהט ער גליות׳ן און...

וואָסערע בעלוינונג מ׳וועט איהם דערפאַר געבען דאַרף ער נישט זאָרגען, דען ווען ער וועט בעקומען דעם קעניג׳ס טאָכ־טער, וואָס וועט איהם דען פעהלען. איצט דאַרף ער נישט מעהר ווי אַפּאָר גאַנצע שטיוועל, אָנשטאָט די צוריסענע שיך, וועלכע ס׳האָט איהם געשאָנקען די מומע חנה, זיי זענען דאָך אַזוי צו־ריסען און ביי יעדען טריט עפענען זיך די לעכער וואָס מעהר, און די פיס־פינגער מוזען טרעטען אויף דער בלויזער ערד. אַפּאָר שטיוועל מיט אייזען־בעשלאָגטע קלעצער און הויכע געלע כאָלעוועס, אַזעלכע, וואָס די אונגאַרישע זעלנער טראָגען אויף די פיס. וואָס זאָגסטו דערצו, מאַמע?

בעשטראַהלט פון דעם שיינענדען גליק, שפּרייזט ער דעם וועג מיט פעסטע טריט, ווי ער וואָלט שוין געטראָגען אויף די פיס די געשטרעבטע זעלנערישע שטיוועל.

— האַלט! דו יונגעל! וואו איז דער וועג צום באַרג־וואַלד?

ווי אַ דונער־שאָס האָט איהם געטראָפען דערדאָזיגער געשריי־אויסרוף, וואָס האָט איהם מיט אַמאָל אַוועקגעריסען פון זיין שעהן געוועבטע פאַנטאַזיע. פאַר איהם איז געשטאַנען איינער פון יענער זייט, אַ אמת׳ער פּלשתּי מיט אַ בערען־היטעל אויפ׳ן קאָפּ, מיט קיילעכדיגע דערשראָקענדע אויגען, אָנגעהאָנגען אויף דעם אַקסעל אַ לאַנגע פּיקע. ער איז אַראָפּ פון האָפערדיגען פערדעל און מיט אַ דורכדרינגליכען בליק בעטראַכט דעם קליינעם וואַנדערער, גלייך זענען אָנגעקומען נאָך צוויי, רייטענדיג אויף סאָפּענדע פערד.

וואו איז דער וועג צום באַרג־וואַלד — שרייט דער קאָזאַק נאָכאַמאָל צו דעם דערשראָקען־צוטומעלט יונגעל.

ער וויל — דער יונגער וואַנדערער — גלייך ווייזען דאָס אָרט, ער בלייבט אָבער ווי דערשטיקט מיט׳ן וואָרט, עס דוכט זיך איהם, אַז פון דאָרט אין דער הויך, וואו ס׳איז אַזוי רויט דראָהט מען צו איהם מיט אַ דראָהענדען פינגער, ער זאָל נישט דערוועגען צו זאָגען.

— איך ווייס נישט — ענטפערט ער.

— וואָס, דו ווייסט נישט, דו הינט איינער, דונערט אַ קאָ־זאַקען־שטימע, וועמענס גרינע אייגעלעך זענען פאַרלאָפען מיט אַ בלוט־רויטקייט, שוין זאָלסט דו ווייזען דעם וועג, וואָס דו ווייסט נישט?... אויב נישט — —

אָהן ווערטער איז געבליבען דער קליינער יודעל, ציטער־רענדיג מיט׳ן גאַנצען קערפּער׳ל, נישט־ריהרענדיג זיך מיט קיין גליד, אום אומצוקוקען זיך, ווער ס׳שטעהט אַלץ אַרום איהם און מיט וואָסערע פאַראַכטונג מען קוקט אויף איהם, וועלכער האָט זיך פאַרמאָסטען צו זיין אַ דוד, אַ יהודא המכּבי.

— וואָס ליגט אינ׳ם פּעקל, וואָס דו האַלטסט אין דער האַנד? —פרעגט איהם דער קאָזאַק.

— גאָרנישט — ענטפערט יודעל — עפּעס פון דעם, וואָס די אַנטלאָפענע האָבען איבערגעלאָזט.

— וואָס אַנטלאָפען — שרייט־אויס דער קאָזאַק ווילד — איך וועל אייך „צום טייוועל" לערנען אַנטלויפען, צו זענען מיר ווילדע חיות און פרעסען אייך אויף, פאַרוואָס אַנטלויפט איהר פון אונז, ברענגען דען מיר נישט אייך: ברויט, רוה און פרייהייט? רעדענדיג אַזוי, גיט ער דעם קליינעם יודעל אַ שטאַרקען קלאַפּ, און דער לעצטער פאַלט צו דר׳ערד. קאַלערענדיג זיך אויף דר׳ערד, בעת וועלכען דאָס פּעקל איז אַנידערגעפאַלען און אויס־געשיט זיך אויף דר׳ערד, דערזעהענדיג וואורשט און ברויט האָבען זיך די קאָזאַקען צוגעלאָזט דערצו און אַלץ אויפגעפרעסען, נישט שווינענדיג די מעהרען.

פּאַמעליך דערהויבט זיך יודעל פון דר׳ערד, וואַרפענדיג אויף די קאָזאַקען אַ פאַרשעמטען בליק. ער בעדענקט זיך עפּעס און טראַכט: וואָרט, איהר וועט נאָך וויסען וואָס יודעל קאָן.

שוין מיט אַ געוויסער בערוהיגונג אָהן ציטערניש שליכט ער זיך מיט פּאַמעליכע טריט אויפ׳ן וועג פאַרויס די קאָזאַקען. שוין מעהר ווי אַ שעה, ער פיהרט זיי אויף קרומע געדרעהטע וועגען און בלאָטיגע ערד, זיי געהען און געהען און זעהן נישט פאַר זיך קיין ענדע. זיי שטעלען זיך אָפּ און דער קאָזאַקען־פיהרער רופט־אויס צום יונגעל:

— זאָג היינט, צי פאַרפיהרסט דו נישט אונז?

יודעל שטעהט אונבעוועגליך און ענטפערט נישט.

מיר דאַרפען — שטעלט־פעסט דער קאָזאַק, האַלטענדיג אַ לאַנד־קאַרטע אין דער האַנד — פאַרביגיעהן אין אַ האַלבע שעה דאָס יונגע נאָדעל־האָלץ. זאָג היינט, דערביי כאַפּט ער אָן דאָס יונגעל ביים קאַרק שאָקלענדיג איהם אַזוי פעסט, אַז ס׳גאַנצע קערפּערל טרייסעלט זיך, זאָג וואו איז דער יונגער נאָדעל־וואַלד

— איך האָב דאָך באַלד געזאָגט, אַז כ׳ווייס נישט דעם וועג — שטאַמעלט אַרויס יודעל מיט ציטעריגע ווערטער.

— גוט, זאָגט דער קאָזאַק, אָנשטעלענדיג מיט אַ אייזי־קאַלטער רוהיגקייט דעם רעוואָלווער, איך וועל דעם קליינעם יודישען יונגעל לערנען, וואָס עס קומט פאַר פאַרפיהרען דאָס רוסישע מיליטער.

דער קליינער יודעל שטעלט זיך גלייך מיט׳ן פּנים צום קאָזאַק, גלייך אונבעוועגליך, ווי ער וואָלט געווען אַנגעוואַקסען צו דער ערד שטעהט ער מיט בליקענדע אויגען צום קאָזאַק, אויס־רופענדיג: שיס דאָ אַריין, אויפפרייסענדיג דאָס העמד פון האַרץ.

אין דעמדאָזיגען אויגענבליק, אין דער שרעקענדער ער־וואַרטונג אויפ׳ן טויט, מאַהלט זיך אין זיין פאַנטאַזיע, ווי פון דאָרט פון הימעל פון דער פייערפאַרגאָסענער רויטקייט, וואָס איבער די ברוין־געלבליכע בערג, קוקט מען צו איהם מיט פאַרוואונ־דערונג און עס רייסט זיך אַרויס פון איהם אַ הויך־הילכיג דורכ־שניידענד געשריי אין דער לופט אַריין: מאַמע, מאַמע!...

די ראָלע פון דער פרוי אינ׳ם יודענטום

פון גימנאַזיאַל־דירעקטאָר פראָפ. מ. געץ, ריגע
יודיש: דר. מ. ראָזנער

(המשך)

די געשלעכטליך פערשידענארטיגע אייגענשאפטען און די צו זיי צוגעפּאסטע מיסיע פון דער פרוי, פיהרען אָבער דורכאויס נישט צו דער בעגרעניצונג פון איהר שטאאטס־בירגערליכער און ציוויל־רעכטליכער שטעלונג. ביי יודען האָט קיינמאָל נישט געהערשט דער באַרבאַרישער מנהג, די פרוי צו קויפען אָדער פערקויפען אָדער גאָר זי אַוועקצורויבען, וואָס די גריכען האָבען אפילו צוגעשריבען זייערע געטער (פּלוטאָן). די יודען איז אויך פרעמד די מיטעלאַלטערליכע ראָמאַנטיק וועגען ריטערליכען שוץ פון דער „שוואַכער פרוי", ווייל ביי יודען, אויך אין אלטען ארץ ישראל, איז נישט געווען קיין „שוואַכע פרוי", די פרוי איז געווען גענוג שטאַרק דורכ׳ן שוץ פון דעם אלגעמיינעם רעכט, דורך איהר פולער גלייכבערעכטיגונג מיט׳ן מאַן אַלס מענש. נאָך צו דער צייט פון * משה רבינו האָבען צלפחד׳ס טעכטער פערשטאַנען ווי אַזוי צו פערטיידיגען זייער רעכט אויף דער ירושה. ג—ט אליין האָט זיך פאַר זיי אָנגענומען מיט די ווערטער: „די טעכטער צלפחד׳ס האָבען ריכטיג געזאָגט 14).

„אין יחזקיה׳ס בית המדרש האָט מען געלערנט: ס׳שטעהט געשריבען: „און ער האָט גע׳הרג׳ט אַ מאַן אָדער אַ פרוי" 15), די תורה האָט אַלזאָ פעסטגעזעצט אַ גלייכע שטראָף פאַר הרג׳ענען א פרוי, ווי פאַר׳ן הרג׳ענען אַ מאַנספערשוין. פון דער צווייטער זייט האָט מען אין רבי ישמעאל׳ס בית המדרש געלערנט: ס׳שטעהט געשריבען: „ווען אַ מאַן אָדער אַ פרוי בעגעהען עפּעס א זינד געגען א מענש" 16). די תורה פערגלייכט אַלזאָ די פרוי צו דעם מאַן אין בעצוג אויף דער בעשטראָפונג פון קרימינאַלע פערברעכענס. אינ׳ם בית המדרש פון רבי אליעזר האָט מען געלערנט: „דאָס זענען די געזעצען, וואָס דו זאָלסט זיי (די בני ישראל) פאָרלעגען" 17), די תורה האָט אַלזאָ גלייכגעשטעלט די פרוי מיט׳ן מאַן אין ציוויל־רעכטליכער בעציהונג 18). די תורה גלייכט די פרוי צו דעם מאַן דאָרט, וואו עס האַנדעלט זיך וועגען פערגיטיגונג פאר א שאָדען 19).

הארכיון היהודי

אַ גרונד־זאץ לויטעט: „אַלע געבאָטען, וועלכע זענען אונאָפּהענגיג פון דער צייט (שלא הזמן גרמא), זענען גלייך אָבליגאַטאָריש פאַר מענער, ווי פאַר פרויען, נאָר פון געבאָטען, וועלכע זענען פערבינדען מיט אַ געוויסען צייט־פונקט (שהזמן גרמא) און פאָדערן עפּעס אָ טהון, אַ מעשה, איז די פרוי בעפרייט (ווייל זי קאָן נישט שטענדיג דיספּאָנירען מיט דער צייט 20).

בעריקזיכטיגענדיג די געשלעכטליכע אייגענשאַפטען פון זער פרוי, ווי צ. ב. איהר בושה־געפיהל און צניעות, וואָס פערורטיילט זי צו פּאַסיוויטעט, ליגט אויפ׳ן מאַן די פליכט צו גרינדען א פאמיליען־לעבען און אויסצוהאַלטען די פרוי און די קינדער 21), אָבער נישט אויף דער פרוי. צוליב דעמזעלבען טעם איז די פרוי פּריוויליגירט אין פאָלגענדען פאַל: ווען אין דעם געריכט דאַרף פאָרקומען אַ פּראָצעס פון א מאַן און אַ פּראָצעס פון אַ פרוי, דאַן מוז צוערשט פאָרקומען דער פרוי׳ס פּראָצעס 22), דאָס זעלבע אויך אין ערטער, וואו מען פּערט׳ילט דעם מעשר עני 23).

דיזעלבע פּריווילעגיעס האָט די פרוי אויך אין אנדערע פאלען: „ביי אַ קליינער ירושה מוז מען צוערשט פערזאָרגען די טאָכטער און זאָרגען פאַר זייער אויסהאלטונג, אָבער די זיהן קאָנען געהן בעטלען" 24), דעסגלייכען, וואו עס האַנדעלט זיך וועגען אויסהאלטען יתומים, יונגלעך און מיידלעך, אָדער צו העלפען זיי חתונה צו מאכען 25). „די פרוי האָט דעם פּאָרצוג דאָרט, וואו מ׳דאַרף אונטערשטיצען מיט קליידער אָדער אויסצולייזען פון דער געפאַנגענשאפט" 26). „אַנ׳אלמנה, נישט קיין חילוק, צי זי איז רייך, צי אָרים, טאָר מען ביי איהר נישט נעמען קיין משכן" 27). מיט ריקזיכט דערויף, וואָס די פרוי ווערט פריער רייף 28), ווערט זי שוין ביי 12 יאָהר מיט איין טאָג פוליעהריג און זי האָט דאָס רעכט לויט דער אייגענער וואהל, חתונה צו האָבען און זי קאָן ערווערבען אַנ׳אייגענטום אויף איהר נאָמען 29)

(המשך קומט)

---

14) במדבר כז, ז. 15) שמות כא, כט. 16) במדבר ה׳. 17) שמות כא, א. 18) בבא קמא טו ע״א. 19) ספרי נשא ב. 20) קדושין א ע״ב, לה ע״א 21) תוספתא יבמות ח. 22) יבמות ק ע״א. 23) דאָרט. 24) כתובות יג ע״ב. 25) דאָרט סז ע״א. 26) הוריות ג, ע״ב. 27) סנהדרין כא, ע״א. 28) נדה יד ע״א, 29) כתובות מ׳ ע״א.

דער זעלנער, וועלכער האָט שוין געהאַט אויסגעשטרעקט דעם רעוואָלווער, האָט זיך אַביסעל אויפגעהאַלטען און איצט טהוט ער מיט אַמאָל צוריקציהען דעם רעוואָלווער, צי בעדענקט ער זיך, אַז ער געהט טויטען אַ וועהרלאָזן יונגעל? צי דערמאָנט ער זיך, אַז ער האָט דאָרט אין דערהיים, אויף דער וואָלגא אָדער אין די סיבירישע סטעפּעס, איבערגעלאָזט קינדער?...

האָסטו נישט קיין מאַמע?—פרעגט דער קאָזאַק.

— ניין!

— און אַ פאָטער?

— אויך נישט!

— ווייסט דו נישט,ווירקליך, דעם וועג צום באַרג־וואַלד? יודעל שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אין דער ברייט.

אַוועק פון דאַנען וואָס שנעלער, וויפיל נאָר דיינע פיס קאָנען דיך דערטראָגען, האָט פערענדיגט דער קאָזאַק בעפעהלעריש, נעמענדיג פון יודלען אָבשיד מיט דערלאַנגען איהם אַ פּאָר קלעפּ, פון וועלכען ער פאַלט צו דר׳ערד.

ארכיון אסופות

אַזוי איז יודעל געלעגען אויף דר׳ערד ביז די פלשתים זענען שוין געווען גאַנץ ווייט אַוועקגעריטען, דאַן דערהויבט ער זיך פון דר׳ערד, און מיט אייליגע שנעלע טריט, ביי וואָס די פיס דערטראָגען איהם קוים — אַזוי־ווי די קאָזאַקען האָבען איהם בעפוילען—לויפט ער צום באַרג־וואַלד, וואו עס געפינט זיך דאָס אונגאַרישע מיליטער.

די געטרוימטע מתנה האָט ער נישט געברענגט, דען די פלשתים האָבען פון איהם אַלץ צוגענומען, פונדעסטוועגען איז ער געוואָרען פריינדליך אויפגענומען דורך דעם אונגאַרישען מיליטער. זיין וועג־איבערלעבעניש האָט דעם מאַיאָר שטאַרק פעראינטערעסירט, וועלכער האָט געקאָנט פון זיין ערצעהלונג פאַלען אויף די שפּורען פון שונא.

יודעל האָט געמוזט נאָך איינינע טעג זיין אין דער מיליטער־מחנה, אמת קיין גליות האָט ער דאָרט נישט געזעהען. אָבער מיט דעם טיטול העלד איז ער געוואָרען בעשאָנקען און אויך בעקומען די געשטרעבטע בעלוינונג: אַפּאָר זעלנערישע שטיוועל.

מיט דעם ערשטען צוריקקעהרענדען עטאַפּען־טראַנספּאָרט, ווערט יודעל געברענגט אין דער הויפּט־שטאָט אַריין, וואו גוטע מענשען אינטערעסירען זיך מיט איהם, זיי פערשאַפען איהם צו עסען און זאָרגען וועגען זיין צוקונפט.

איבערזעצט דורך: ר. אלט

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ז/גליון 049 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

צוויי וועלטען...

מ. פייגענבוים

ביידע זענען זיי שכנים. ער יאַקוב דער רעזורניק, געווענליך אין אַ לאַקירענעם דאַשעק, פינגערלעך אויף די הענד און שטענדיג מיט אַ הונד ביי דער זייט (גאָרנישט קיין ממשות פון אַ יוד), האָט געוואוינט אויבען. אויפ'ן גאָרען, און דער היפך פון איהם: לייבעלע, פעסעל דעם רב'ס, דער גוטער, למדנ'ישער איידעם, אַ טייערער האַלז, דער געזונטער בעל-קורא, און טאַקע מעורב בין הבריות, אַ מענש, וואָס האָט אַלעמען ליב און אַלץ האָט איהם ליב.

און ווי די שכנים זענען ווייט איינער פון אַנדערן אין אַלעמען, אַזוי נאָהנט זענען זיי מיט דער איינער זאַך, נאָך נעדנטער כמעט ווי דאָס שכנות גופא. יאַקוב'ן ציהט צום „באַנטשאָק" ביי „בורלאָק'ן" אין הינטער שענקעל, ערגיץ אין אַ פערוואָרפען ווינקעל אין גוי'שקען געסעל, אַ קבוץ פון גנבים, שקצים, הינד-שלעגער; און לייבעל'ען -- צו דער „אָקע". אַלע נאַכט ביי נתן מלמד, אַ יוד מיט א פעטען שווער, וועלכער איז דער עלטסטער קצב אין שטאָט. נתן מלמד קוקט נישט אויפ'ן מלומדות, האַנדעלט-צו טיילמאָל מיט אַ פעל, קריגט נאָך עד-היום פון שווער פלייש אַ גאַנצע וואָך, פרעגט נישט נאָך די בעלי-בתים זיינע און ווי נאָר דער ערשטער שניי פאַלט אַראָפּ, הויבען זיך אָן ביי איהם די אָקעס, אַלע נאַכט ביז טאָג, און די חברותא ביי איהם איז פון סאַמע געקליבענע בעלי-שכל'ס, וואָס ווייסען צו לערנען אין אַ קאָרט...

מדרך הטבע, וואָס מעהר לייבעל'ען ציהט צו קאָרטען, אַלץ מעהר ברענט און בראָט פעסעל. און דעסטגלייכען איז אויבען ביי יאַקוב'ן, נאָר אויבען שרייט און מאַכט די אַוואַנטורעס דער אַהיימגעקומענער האַלב-שיכורער יאַקוב; און די פרוי וויינט; דאָ אָבער איז פערקעהרט. פעסעל שעלט מיט טויטע קללות און לייבעל שווייגט און איז מקבל-באהבה (ער ווייסט דען נישט, אַז זי איז גערעכט!...).

ארכיון אסופות

שטענדיג געהט עס צו מיט איין נוסח. זי שעלט און ער לייענט דערווייל קריאת-שמע, וואָס קומט אויס טיילמאָל שוין בעגינען דאָס בעט, בעט ער זיך אַליין און ווערט איינגעשלאָפען אונטער איהר שעלטען. טיילמאָל טרעפט אָבער, ווען ער קומט אַהיים, ווען ס'איז שוין באַלד גרויסער טאָג אין דרויסען און דורכ'ן פולאָפּ הערט זיך דאָס האַקען און בראָקען אויבען פונ'ם אויך נאָר-וואָס געקומענעם יאַקוב'ן און דאָס היסטערישע געוויין פונ'ם ווייב — דעמאָלט שעלט נישט פעסעל, נאָר זעצט זיך אויף און נעמט אַזוי טענה'ן: — לייבעל, פאַרוואָס געהסטו נישט זַרויף אויבען? הער נאָר, וואָס טהוט זיך דאָרט, געה אַרויף צום חבר דיינעם, געה, געה! וואָס שטעהסטו? זעה נאָר, דיין קאָלעגע האַקט און בראָקט, געה, וועסטו איהם אויך צוהעלפען; חברים זאָלען זיין פון דערווייטענס? קאָרטען-שפּילערס זאָלען זיך נישט העלפען איינער דעם אַנדערן—? געה אַרויף, פאָלג מיך! —

און פון אַזעלכע ווערטער שפּירט לייבעלע, ווי זיין פלייש שניידט זיך אין פאַסען. אָט אין דער רגע דערשפּירט ער אַזאַ גרויסען עקעל צום וואָרט „קאָרטען". אַז ער איז גרייט צו נעמען אויסגיסען זיין הארץ פאַר פעסלען און געבען איהר צו פערשטעהן אַז ער איז נישט חלילה קיין קאָרטען-שפּילער; דאָרט ביי נתן מלמד, זענען נישט קיין קאָרטען-שפּילערס, וואָס איז עס דען: „אַ באַנטשאָק"? אַ „טשערוואָני ראָד"? צו געווינען צו פערשפּילען? גלאַט אַזוי, אַ אָקע איז אַ שכל'דיגע זאַך, מ'זיצט צווישען היימישע, מאַכט מען זיך נאַריש, מען רעדט אַ וואָרט, ווי דער שטייגער איז; נאָך אַזאַ נאַכט געהט אַרום לייבעל אַ גאַנצען טאָג אַ בלייכער, אַ פערטראַכטער... עס לאָזט איהם נישט רוהען.

אָבער ווי נאָר עס קומט ווידער אָן דער אָוונד, אין שטוב קאַפּשעט דער לאָמפּ, אַלע קינדער וויינען, פעסעל צורייסט זיך שיער נישט פאַר צרות, טהוט עס איהם אין האַרץ אַצי אַהין, צו נתן מלמד, וואו ס'איז וואַרים, ליכטיג, אַ סאַמאָוואַר טהיי זידט אויפ'ן טיש און—אויס רעכענונג שוין, וואָס ס'איז נעכטען געוועזען און וואָס ס'וועט ווייטער זיין...

— — — — — — — — — — — — — —

חנוכה ביינאַכט, לייבעל האָט שוין געבענשט חנוכה-ליכט, אָפּגעזונגען דעם „מעוז צור" און גענומען זיך צום אַוועקגעהען. פעסעל זיצט ביים אויווען, שאָקלענדיג אויף די הענד אַ קינד, וואָס האָט פון ביי טאָג אָן אַ וואַרים קעפּעל און אָטעמט הייזעריג. זי האָט לייבלען קיין וואָרט נישט געזאָגט, נאָר נאָכגעקוקט מיט אַ פּאָר אויגען, וואָס זענען גרייט אַ ליאַדע רגע צו צוויינען זיך, ער האָט עס בעמערקט, נאָר ער האָט קיין פח נישט געהאַט גובר צו זיין זיך און, ווי פון עפּעס אַ קראַפט געשטופּט, איז ער אַרויס פון שטוב.

אין דרויסען. אַ ווייסער פוכיגער שניי לעגט זיך פאַמעליך אויס אויף דער גאַס, אַזוי ווייס ווי זילבער, ווי די נאַפט וואָלט אַ ווייס טישטוך פערשפּרייט לכבוד חנוכה. וואו-נישט-וואו פון אַ פענסטער פינקלען אַרויס אַ שרענגע פלעמעלעך; אַ געשטאַלט פון אַ ווייסען שטן פאָרעט זיך אַרום זיי, און דער אָפּשיין וואַרפט זיך שוואַך נאָר ליבליך אַרויס צו דער גאַס... פון ערגעץ אַנ'אָפען געוועלבעל קוקען-אַראָפּ פון אַ פאָלקע האַרט ביי דער טהיר אָנגעקלעבטע ליכטלעך, זיי פינקלען אַזוי פאַנטאַסטיש, אַז עס דאַכט זיך אויס, דאָס באַלד וועט דאָ אַ קעמעל, אָנגעלאָדען הויך מיט פלאַקס, פערבייגעהן, און עס וועט געשעהן עפּעס אַ דין תורה פאַר גרויסע פערצייטישע תנאים... פריש און דערקוויקט שפּירט זיך לייבעלע. ס'איז איהם אַזוי גוט אויף דער נשמה, עפּעס אַזוי פריי, ווי אַלץ וואָלט איהם צו ווינקען ליב און טרייסטענדיג: „ס'וועט מיט ג--ט'ס הילף גאָר נישט זיין דעם קינד" — יאָ, מיט ג—ט'ס הילף!—בעשליסט ער ביי זיך אויף זיכער און אַ פרעהליכער קומט ער אַזוי אַריין צו נתן מלמד.

אין סאַמע רעכטען ברען האַלט עס שוין דאָ, כמעט סאַמע איבער'ן קאָפּ הענגט אַ געדיכטער בלאָהער פּאַפּיראָסען-רויך דאָס כעלערעל קלינגט. עפּעס אַ פרישער יונגערמאַן הערט נישט אויף צו קאָכען זיך: ער האָט נעכטען אין אַ קאָהן געהאַט ריס איברים...

הארכיון היהודי

לייבעלע שפּילט אַ פערטראַכטער, און מאַכט שרעקליכע פעהלערען. פאַר די אויגען שטעהט איהם פעסעל'ס נאָכקוקען פון היינטיגער נאַכט, איהרע אויגען זענען פול מיט טרעהרען, דאָס קינד ביי איהר אויף די הענד אָטעמט הייזעריג; טיילמאָל לויפט איהם אַ דורך אַ שוידער, און ער וויל זיך שוין אויפהויבען פון טיש, דערשפּירט ער אָבער אַ שווערינקייט, וואָס לאָזט איהם נישט. און אַזוי אָפּמאַטערענדיג זיך ביז האַלב איינס נאָך חצות, ווען דער עולם נעמט זיך ערשט רעכט צושפּילען, האָט ער זיך אַ שטעל אויף געטהון, פערויכערט איבער'ן גלעזעל אַ פּאַפּיראָס און שטום, און נישט זאָגענדיג וואָס-און-ווען, אָנגעטון דעם פאַלטאָ און אַוועק אַהיים.

אין שטוב — דער לאָמפּ ברענט שטאַרק אַרויסגעדרעהט, ווי תחלת נאַכט. פעסעל מיט'ן קינד אויף דער האַנד לויפט-אַרום הין און צוריק, וויינט פערשטיקט און כליפּעט.

דאָס קינד איז מיר פערביי, רבונו של עולם, העלף מיר אין מיין נויט—און צווישען דעם געוויין רייסט איבער אַלע ווילע, ווי אַזאַ שאַרפער הייזעריגער זעג פון דעם קינדס העלזעל אַרויס.

לייבעלע איז שטעהן געבליבען דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, און אין האַלז האָט איהם אָנגעהויבען פאַר גרויס יסורים שטיקען.

און ווען נחמן רופא האָט אַ קוק געטהון אַריין אין העלזעל און אַוועקגעוואָרפען דאָס לעפעלע מיט אַ מריטש! — ס'האָט געקעהרט צו וואַרטען נאָך אַ ביסעל...

פעסעל האָט זיך אַ וואָרף געטהון אויף דער ערד, גענומען האַקען זיך אין קאָפּ, און לייבעלע, ברעכענדיג די פינגער פאַר גרויס וועהטאָג, געבליבען שטעהן אין אַ ווינקעל, אַזש דערשטיקט צו ווערען; ס'האָט איהם אין האַרצען אַזוי פיינליך געקראַמפּט

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ז/גליון 049 a הודפס מתוך הארכיון היהודי

די פרוי פון דער חשמונאים-עפּאָכע / משה • ציבאָוויץ

חנה און יהודית.

איז עס נישט מערקווירדיג? שוועסטערן זענען זיי געוועזן, חנה און יהודית, קינדער פון איין צייט. פון דער גרויזאַמער אַנטיוכוס-עפּאָכע ענטפלעקט זיך פאַר אונז די ערשטע, אַנ׳עדות פון בלוט איז זי — אַנ׳עדות פון האָפנונג און קראַפט איז די צווייטע, יהודית. חנה, די מוטער פון זיבען קינדער, וועלכע זענען אומגעקומען דורך דעם סירישען טיראַן, אַנטיוכוס. ער האָט געוואָלט מיט זיינע אַלע מעגליכקייטען זעהן ישראלס אונטערגאַנג און פערניכטונג. נישט די קערפערליכע פערניכטונג, נאָר דעם חורבן פון דעם יודישען גייסט.

איז דען נישט בעסער, שענער, לאָקענדער און גליקליכער דאָס לעבען פון די העלעניסטען? און דאָך, שטאַרבען זיבען קינדער חנה׳ס, אַ טויט פון מאַרטירער, קדושים!

דער זיבעטער, דער לעצטער, ווערט־אַרויסגעפיהרט... מיין קינד, בעט זיך ביי איהם דער טיראַנישער מושל, רייכטום און גליק ווינקען פאַר דיר. אַ הויפּטמאַן מיט אַ שיינעם אוניפאָרם, יאָ מיין ליבער קליינער פריינד, ווועסטו ווערען, ווען דו ווועסט נאָר זעהן אַנ׳ערקענען די פּרינציפּען פון העלעניזם,* און דו, מוטער־חנה, ווילסטו נישט דעם זיבעטען, דעם לעצטען צו ריידען פאַר דעם גרויסען גליק, וואָס וואַרט אויף איהם?

יאָ, דאָס וויל איך דאָך טאַקי גליק איהם פערשאַפען און בויגענדיג זיך צום קליינעם קינד, רעדט זי קלאָרע דבורים: מיין ליבער זוהן! דערבאַרעם זיך איבער דיין מוטער, וועלכע האָט דיך ניין חדשים געטראָגען אונטער איהר האַרצען, און צוויי יאָהר דיך געזויגט און אויך שפּעטער דיר נאַהרונג געגעבען און דיך ביז היינט דערצויגען, איך בעט דיך ליב קינד, בליק אויפ׳ן הימעל און די ערד, און זעה, דאָס אַלץ איז פון גאָרנישט געמאַכט געוואָרען, דורך דעם אייביגען ג—ט! דו זאָלסט נישט קיין מורא האָבען פאַר דעם דאָזיגען טיראַן. זאָלען דיינע ברידער פאַר דיר אַלס ביישפּיל זיין, ווי זיי האָבען מקדש השם געוועזן...

און דער קליינער ווענדעט זיך מיט אַ פעסטע שטימע צום קעניג: וואָס וואַרטסטו דען נאָך? איך בין געהאָרכזאַם דעם קעניג, אָבער נישט דעם ערדישען קעניג נאָר דעם מלך מלכי המלכים. און דו, מערדער פון מיין פאָלק, ווועסט אויך פאַר׳ן אייביגען קעניג מוזען אָפּגעבען אַ דין וחשבון פאַר דיינע נידערטרעכטיגע מעשים און דער טאָג פון ג—ט׳ס נקמה, וועט סוף כל סוף קומען.

פול מיט צאָרן ווערט אַנטיוכוס. מערדערליך איהם טויטען איז געוועזן דעם אכזר׳ס בעפעהל. פאַר דער מוטערס אויגען שטאַרבט מיט אַ גרויזאמען טויט דער לעצטער פון איהרע קינדער. און דו קינדערלאָזע מוטער — זיסער וואָלט שוין געוועזען דיין טויט צוזאַמען מיט די קינדער דיינע. און די לעפּצען פון דער מוטער בעוועגען זיך און זי זאָגט „געהט אַרויף מיינע קינדערלעך צום פאָטער אברהם און זאָגט איהם: גרעסער איז אונזער מוטער חנה, ווי דו, דען זי האָט זיבען קינדער מקריב געווען שטאָט איינעם". און דאָס אַרויסזאָגענדיג קומט זי אום אַלס מאַרטירערין אויף קידוש השם...

אזוי האָט פערשטאַנען אַ יודישע פרוי דעם זין פון הייליגער יודישקייט און הייליגער ביז דער — העכסטער מדרגה — קינדער־ערציהונג, ווערענדיג אַ מוסטער פאַר די יודישע מוטערס... חנה און יהודית זענען שוועסטער פון איין צייט און איין עפּאָכע, דער מוסטער פון „קדוש השם" דורך בלוט איז די ערשטע, און דער מוסטער פון קדוש השם און אָפּפערקייט. דורך האָפנונג און קראַפט איז די צווייטע, יהודית.

די הערשערין

אין די טעג פון אלכסנדר ינאי, האָט בלוט געריגען אַזוי ווי וואַסער... אַ ברודער־האַס האָט געהערשט ארום דעם טראָן פון די חשמונאים׳ס קינדער און אייניקלעך, און ברודער־בלוט האָט פערניכטעט דאָס בעסטע און דאָס איידעלסטע פון יודענטום, זיינע לעהרער. סיריער און אַראבער, די אדומים און מואבים איז ער מנצח, אָבער אין ארץ ישראל הערשט נישט קיין שלום. דאָס פאָלק בלוטיגט פון זיין טיראַנישער ממשלה. זעקס טויזענט אויסדערוועהלטע קינדער פון יודענטום ווערען געטויטעט דורך זיינע זעלנער און לייב-גוואַרדיע, אין דעם הייליגען און שמחתדיגען יום טוב־סכות. עס הערשט א ווירוואַר און אַ בירגער־קריג אין ירושלים. א בלוטיגער שאַנד־פלעק הענגט אויף דעם שטערן פון גרויזאַם-אכזריותדיגען אלכסנדר ינאי, בעשמוצענדיג דעם הערליכען נאָמען פון דער פיעטעטפולער אַנערקענטער חשמונאים־דינאַסטיע.

און די „פרושים" די עליטע פון יודענטום נישט וועלענדיג, בעצאָהלען זייער לעבען מיט אַ גרויזאַמען טויט, מוזען פערלאָזען ארץ ישראל און עמיגרירען אין שכנות׳דיגען מצרים, עד יעבור זעם.

אָבער זעה: צו זיין ממשלה נעמט אויך א סוף. פול מיט

און אין מח געבערנט און מיט דער גאַנצער קראַפט האָט ער אַ זאָג געטהון:

— רבונו של עולם, העלף מיר! איך טהו אַ נדר, איך זאָל מעהר שוין נישט שפּילען!...

— — — — — — — — — — — — — —

ביי בורלאָק׳ן אין שענק טהוט זיך חושך. די לייט פון דער קאַרוזעליע, וואָס זענען ערשט פון אַפּאָר טעג היע, זענען פשוט מכשפים; מ׳האָט זיך שוין גוט צוגעקוקט, צי שפּילען זיי ביינאַכט אַמאָל „שפּיגעל" אָדער געזונאַטשעטע קאָרטען. און כמעט אַלע דאָ האָבען שוין ביז׳ן לעצטען גראָשען פערשפּילט ביי זיי. יאַקוב דער רעזורניק האָט שוין ביי זיי אַוועקגעלעגט אַ מאַיאָנטיק, און אַחוץ׳ן באַרע-געלט אויך אַלע פינגערלעך פון די הענט־אַראָפּ און אַ גאַנצען באַרג מיט מלבושים פערשפּילט; צוויי טעג נאָכאַנאַנד, ווי די רעזורע איז איינגאַנצען געשלאָסען; די שטוב נישט אָנגעקוקט—און ער זיצט נישט אָפּ...

שפּעט ביינאַכט. יאַקוב האָט שוין דאָס לעצטע געטהון: אין די הוילע אַרבעל איז ער געבליבען שטעהן ווילד, ווי אַ חיה, האָט ער דעם פּאַלטאָ מיט׳ן קראַקולענעם קאָלנער פון זיך אַראָפּ אויפ׳ן טיש אַראָפּגעוואָרפען און אַ קאָרט געהויבען — און דער שוואַרצער פּיזשיק (איינער פון דער חברה) מעסט שוין אָן אויף זיך דעם פּאַלטאָ.

אַ ביטער שמייכעלדיגע גרימאַסע האָט זיך אויף יאַקוב׳ס ווילדען פּנים אויסגעלעגט... און אין איין רגע האָט ער דערזעהן פאַר זיך זיין שטוב, דאָ וואו ער קען שוין נישט קיינמאָל אַהין קומען... און אויפגעוואַכט האָט עס טיף אין האַרץ ביי איהם דאָס, וואָס איז בכח געווען אַמאָל קוים אַ שוואַכען מאַהן צו טהון, און באַלד אויפצוהערען. עס האָט איהם אָנגעהויבען ווערען אַזוי ענג... אַזוי ענג...

אונבעמערקט איז ער אַרויס פון שטוב, אַ ווינד האָט אין דער נאַכט שטאַרק געריסען; דורשטיג האָט ער זיך מיט דער גאַנצער קראַפט געלאָזט לויפען באַרג אַראָפּ, אַרויס פון געסעל, אויפ׳ן נאָהנטען פעלד, וואו ס׳האָט רוהיג און דרימעלדיג זיך דער שטאָט-טייך אין דער שוואַרצער נאַכט געגאָסען...

— — — — — — — —

חרטה איבער זיין שרעקליכער פערגאנגענהייט, שטאַרבט אָפּ דער קעניג. פון די געדיכטע וואָלקענס הייבט אָן אַרויסשיקען אַ בלאַסער זונען־שטראַהל, ווערענדיג העלער און העלער. זיין פרוי שלומית, וועלכע איז אינגאנצען דער היפוך פון איהר מאַן, זי ווערט הערשערין אין ישראל, און אין דער צייט פון איהר ממשלה הערשט רוה און פרידען אין הייליגען לאַנד, תורה און חכמה בעקומט צוריק די השפעה איבער׳ן אָפּיציעלען לעבען פון ישראל, וואָס איז אַזוי אומ׳רחמנותדיג געוואָרען גערודפ׳ט אין די יאָהרען פון איהר מאַן אַלכסנדר ינאַי.

די ערשטע שולען (דער חדר פון אונזערע אַלטע דורות) ווערען געשאַפען אין ארץ ישראל, און צובליהען זיך, עס זענען דען די טעג פון שלמה המלך צוריקגעקומען!? דאָך האַלט זי אויך די שווערד פון דוד המלך אין איהרע הענט. מוטיגע קעמפער פון אַלע טיילען ישראל׳ס דורכגעדרינגען מיט ליבשאַפט צום לאַנד, פעראייניגען זיך אַרום דער קלוגער הערשערין, פער־שאַפענדיג כבוד און רוהם דאָס פאָלק ישראל, מיט אַ דרך ארץ פון די אַרומיגע שכנים.

ווי אַ גן עדן־ווינקעל אין אַוויסטען מדבר, און ווי אַליכ־טיגקייט אין מיט׳ן אַפינסטערער נאַכט, האָסטו אַרויסגעשיינט פאַר אונז אויף אַ ווילע אין דער צייט ווען דו גרויסע, פרוי שלומית, האָסט געקיניגט ביי אונז, יודען. און דו שלומית ביזט ביי אונז פערבליבען דער סימבאָל פון דער יודיש־אָריגי־נעלער הערשערין!

מרים — די לעצטע חשמונאָערין.

יוחנן הורקנוס! אַלס מעכטיגער מלך ערשיינסט דו פאַר אונז, דו האָסט פערברייטערט די גרענעצען פון לאַנד ישראל, דו האָסט מנצח געווען מיט דיינע אַלע מלחמות, וואָס דו האָסט מיט די אַלע אַרומיגע „שכנים" געפיהרט און אין דיין צייט האָט זיך דאָס יודענטום אָנגעפולט מיט דער ריכטיגער אונבעגרעניצטער פרייהייט אַלס אַ זעלבסשטענדיגע נאַציאָן מיט כבוד פון די מלוכות אַרום זיך, און דאָך האָסטו פערשוועכט די קדושה פון דער היי־ליגער מלחמה: דו האָסט אַנאונגליקליכען שידוך אויסגעפיהרט, די „אַדומער" האָסטו פערקנס׳ט מיט די יודען און שפעטער האָבען זיי אונז פערראַטען, אַריינרופענדיג די „רוימער" צו אונז און דורך דער פרעמדער הילף, האָט זיך איינער פון אדומ׳ס אָפּשטאַמונג מיט געוואַלד די קרוין פון דער מלכות׳דיגער פאַמיליע צוגענומען און זיך אַליין אַוועקגעזעצט אויפ׳ן כסא המלכות.

צי האָסטו ליבער יוחנן־הורקנוס, געוויסט די פאָלגען דער־פון, דאָס הורדוס דער טיראַן, וועט דיינע אייניקלעך און דיין משפחה טויטען און איינע, די לעצטע פון דיין אַריסטאָקראַ־טישער חשמונאים־משפחה וועט ער אַלס „זכר" לאָזען לעבען און זיין „ליבע" צו איהר שענקען? אַך! צו איז דען בעסער הור־דוס׳עס ליבע מיט זיינע טויט־בעפעהלען? איין פערגלייך...

מיט דער קרוין פון־יהודה—דורך „אַנטיגונוס" און אָקטאַווי־יעס הענד, פערלאָבט ער זיך מיט דעם לעצטען צאַרטען צווייג פון די חשמונאים, מיט מרים... איהר ברודער דעם יונגען און ליבפולען זיבענצען־יעהריגען אַריסטובול, וואָס פלעגט בעשיינען די יודען—אַלס כהן גדול—ביי דער עבודה פון יום כפורים אין בית המקדש, האָט דער גרויזאַמער הורדוס דורך זיינע אַגענטען און זשאַנדאַרמען געלאָזט דערטרינקען. איהר פאָטער דעם רוהיגען און שטילען הורקנוס, וועלכער האָט אַנ׳אומגליקליך לעבען גע־פיהרט, דעם דאָזיגען זקן, לאָזט ער אומברענגען פון דער וועלט, דאָך איהר, דער איידעלער מרים שענקט ער זיין אויפמערקזאַם־קייט...

ער, דער ווילדער רוצח, וואָס זיין קערפער איז געווען שמוציג בעפלעקט דורך איהר פאָטער׳ס און ברודער׳ס בלוט, דורך דעם בלוט פון איהר משפחה, דורכ׳ן בלוט פון די פרושים און חכמים, דער אַכזר מיט קינ׳ס רציחה־שטערן, ער זאָל זי ערווער־בען? צו איז עס נישט גרויזאַמער ווי געשטאָרבען דורך יסורים?

...און די צאַרטע בלום, די שענע מרים, וויל טאַקי נישט אַזאַ ציניש לעבען. זי ברויך עס נישט, זי פאַלט אַראָפּ פון דער הויך און ווערט טויט, נישט וועלענדיג אַ שאַנד־לעבען פיהרען!*)

עס שטאַרבט די לעצטע פון דער חשמונאים־משפחה, האָט זי אויסגערופען, און ווער עס זאָגט, איך בין פון דער חשמונאים־פאַמיליע דער איז אַ שקלאַף! דאָס איז געווען איהר לעצט וואָרט!

*) לויט דעם תלמוד בבא־בתרא דף ר׳.

די געשיכטע פון יהודית

(איבערזעצט אין יודיש פון מגילת יהודית)

א.

און עס איז געווען אין צוועלעפטען יאָהר פון קעניג נְבוּכַדְנֶצַר, וואָס איז געזעסען אין נִינְוֵה די גרויסע שטאָט און מעכטינע און עס האָט געקעניגט אַרְפַּכְשַׁד דער קעניג פון מָדַי און אַחְמְתָה די הויפט־שטאָט, דאָס איז עקבאַטאנא.

און ער האָט אַרומגערינגעלט די שטאָט מיט מויערן פון געהאקטע שטיינער, צו דריי איילען אין דער ברייט און זעקס איילען אין דער הויך.

און די הויך פון די מויערן זיבעציג איילען און זייער דיק — פינפציג. און טורעמס האָט ער געמאַכט אויף די טויערן פון דער שטאָט, הונדערט איילען הויך און זעכציג איילען אין פונדאמענט. און די הויך פון די מויערן האָט ער געמאַכט זי־בעציג איילען און זייער ברייט — פערציג, אַז עס זאָל זיין געראָטים זיין פול חייל ארויפצוגעהן און מלחמה האַלטען, די רייטער און די פוסגעהער. און עס איז געווען אין דידאָזיגע טעג האָט נבוכדנצר געפיהרט אַ מלחמה מיט אַרפכשד׳ן אין דעם גרויסען פליין, וואָס אויף די גרעניצען פון רעו. און אַלע איינ־וואוינער פון די בערג און די אַלע פעלקער. וואָס ביים ברעג פון די טייכען פְּרָת, חִדֶּקֶל און גִיחוֹן און אראק דער קעניג פון עֵילָם און פיל פאָלק פון גִלְעָד זענען איהם געקומען צו הילף. און עס האָט געשיקט דער קעניג פון אַשור שליחים צו רופען די איינוואוינער פון פָּרַס און צו די איינוואוינער פון מַעֲרָב, דאָס איז קליקיא און דַמֶשֶׂק, און דער לבנון און דער כרמל, און דער גלעד און דער גליל און דאָס פעלד יִזְרְעֶאל, און צו די איינוואוינער פון שומרון און איהרע שטעט און צו די פעלקער, דאָס אויף יענער זייט יַרְדֵן ביז ירושלים און צו אַלע איינוואוינער פון גושֶן און מִצְרַיִם ביז צו די בערג פון קֵדָר, און די פעלקער פון דידאָזיגע לענדער האָבען נישט גע־וואָלט צוהערען דעם רוף פון מלך אַשור און זיי זענען נישט איהם געקומען צו הילף אין דער מלחמה, ווייל זיי האָבען נישט קיין מורא געהאט פאר איהם, און זיי האָבען צוריק געשיקט זיינע שליחים מיט חרפה און שאַנד אין זייער לאַנד אַריין. האָט דער צאָרן פון נבוכדנצר געברענט אויף דידאָזיגע לענדער און ער האָט געשוואוירען ביי זיין כסא־מלכותו זיך נוקם צו זיין אין זיי און צו פערוויסטען אַלע גרעניצען פון קליקיא, דמשק און אַרם. און צו דערשלאָגען מיט דער שווערד אַלע איינ־וואוינער פון עמון און מואָב, און דאָס גאנצע לאַנד יהודה און מצרים און אַלץ וואָס עס געפונט זיך אין דערמיט פון די צוויי־

ימים. און עס איז געווען אין זיבעצעגטען יאָהר פון זיין קעניגרייך איז ער אַרויסגעגאנגען מיט זיין גאַנצען חיל מלחמה האַלטען מיט אַרפכשד'ן און זיין האַנט האָט זיך געשטאַרקט, און ער האָט געשלאָגען זיין גאַנץ פאָלק מיט זיינע רייטוועגען און רייטער מיט דער שווערט. און נאָכדעם, ווי ער האָט איינגענומען אַלע שטעט איז ער אויך געקומען קיין אַחמתא און בעצווינגען די טורעמס און פערוויסט די גאַסען פון דער שטאָט, און איהר גאַנצע פראַכט האָט ער פערוואַנדעלט אין אַ חורבה. און ער האָט נאָכגעיאָגט אַרפכשד'ן, און ער האָט איהם דערגרייכט ביים באַרג רעו און ער האָט איהם בעשאָסען מיט זיינע פיילען און איהם געטויטעט. און דערנאָך האָט ער זיך אומגעקערט מיט זיין חיל קיין נינוה און איז דאָרט געזעסען פרעהליך און צופרידען, און ער האָט געמאַכט אַ סעודה הונדערט און אַכציג טאָג.

ב.

*

און עס איז געווען אין אַכצענטען יאָהר פון זיין קעניגרייך און צוויי טאָג פון ערשטען חודש האָט מען זיך געהאַלטען אַן עצה אין הויז פון מלך צו נעמען נקמה אין דידאָזיגע פעלקער אַזוי ווי ער האָט געזאָגט. האָט דער מלך צונויפגערופען זיינע שרים און קנעכט און זיי געזאָגט, וואָס ער טראַכט און ער האָט זיי דערצעהלט דאָס שלעכטס פון דידאָזיגע פעלקער. און ווען זיי אַלע האָבען בעשלאָסען אויסצוראָטען און צו פערטיליגען די אַלע פעלקער, וואָס האָבען נישט געהערט דעם בעפעהל פון קעניג, האָט ער גערופען דעם גרעסטען שר פון זיין חיל, זיין רעכטע האַנד האָליפאָרנעס און האָט צו איהם אַזוי געזאָגט:

אַזוי זאָגט דער גרויסער נבוכדנצר, דער קעניג פון גאַנצען לאַנד. אייל זיך און קלויב דיר אויס אַ חיל פון פוסגעהער, שטאַרקע העלדען, צוועלף מאָל צעהן טויזענד, און צוועלף טויזענד רייטער. און געה אַרויס אויף אַ מלחמה מיט די אַלע פעלקער, וואָס אויף מערב פון מיין קעניגרייך וועלכע האָבען זיך נישט צוגעהערט צו מיין קול. און זאָג זיי: אייער לאַנד און אייערע וואַסערן זענען מיין. איך געה אַרויס מיט כעס און צאָרן אַקעגען אייך און איך וועל פערדעקען די אויבערפלאַך פון אייער ערד מיט מיין גרויסען חיל און צו זיי וועל איך עס אַוועק געבען אַלס רויב. די טאָלען און די טייכען וועלען פול ווערען מיט אייערע דערשלאָגענע און די טייכען וועלען זיך איבערגיסען מיט אייערע טויטע און די געהאָנגענע וועל איך פערשפרייטען ביז צו די עקען פון דער וועלט. דו וועסט געהן פאָראויס און וועסט זיך אַריינרייסען אין די גרעניצען פון זייערע לענדער און ווען זיי וועלען זיך אונטערגעבען זאָלען זיי שטעהן אונטער דיין האַנט ביז איך וועל מיך אין זיי דערמאָנען. און ווען זיי וועלען זיך נאָר אַקעגענשטעלען זאָלסטו זיי פערשניידען מיט דער שווערט, דיין אויג זאָל זיך אויף זיי נישט דערבאַרמען און דאָס גאַנצע לאַנד זאָל זיין צו רויב.

און איצט שווער איך ביי מיר און ביי מיין קעניגרייך אויב איך וועל נישט טון מיט מיין האַנד דאָס וואָס איך האָב גערעדט. דעריבער אייל זיך און טהו אַזוי ווי איך האָב דיך געבאָטען, עס זאָל נישט פעהלען דאָס מינדסטע פון מיין געבאָט, און זעה דיך נישט צו פערשפעטיגען.

און האָליפאָרנעס איז אַרויסגעגאַנגען פון קעניג און ער האָט צוויסען געטון צו אַלע שרים פון חייל און צו די אויפזעהערס אין לאַנד ארם און ער האָט צוזאַמענגענומען זיין חיל, בלויז העלדישע מלחמה-לייט. אַזוי ווי דער קעניג האָט געבאָטען. און זייער צאָהל איז געווען צוועלף מאָל צעהן טויזענט פוס-געהער און צוועלף טויזענט רייטער, בויגענשיסער. און ער האָט זיי אויסגעשטעלט גרייט צו מלחמה און קעמלען מיט אייזלען אָהן אַ צאָהל האָבען געטראָגען זייערע זאַכען און אויך זעהר פיל שאָף און רינדער, און בהמות אָהן אַ שיעור. און אויך תבואה און שפייז צו בעשפייזען דעם גרויסען המון און גאָלד און זילבער זעהר פיל פון דעם קעניגליכען אוצר. און ער האָט געצויגען מיט דעם דאָזיגען חיל אין פערד און רייטוועגען און רייטער, און זיי האָבען פערדעקט די ערד, און זיי זענען געגאַנגען אויף מערב. און אַן ערב רב האָט געצויגען מיט זיי אַזוי ווי דער היישעריק און ווי זאַמד אויף דער ערד וואָס מען קען נישט דערצעהלען זייער צאָהל.

און ער האָט געצויגען פון נינוה דריי טעג גאַנג ביז צו דעם פלוין באַקטילאס, און ער האָט גערוהט אונטער דעם באַרג פון לינקס צו קיליקיא.

פון דאָרט האָט ער געצויגען מיט זיין גאַנצער מחנה אין רייטוועגען און רייטער אויף די בערג. און מ'האָט איבערגעקערט פוט און לוד און פערוויסט אַלע קינדער פון תרשיש און די בני ישמעאל, וואָס זיצען אין עק פון דער מדבר פון דרום-זייט צו חיילון. און ער איז אַריבערגעגאַנגען דעם טייך פרת און געגאַנגען קיין פדן-אַרם און צושטערט אַלע בעפעסטיגטע שטעט פון טייך אַרנון ביז צום ים. און ער האָט בעצווינגען אַלע גרעניצען פון קיליקיא און אַלע וואָס האָבען זיך איהם אַקעגענגעשטעלט האָט ער דערשלאָגען מיט דער שווערט, און ער איז געקומען ביז צו די בערג יפת, וואָס אויף דרום-זייט פון אַראַביען, און ער האָט אַרומגערינגעלט אַלע איינוואוינער פון מדין און אָנגעצינדען אַ פייער אין זייערע געצעלטען און פערוויסט אַלע זייערע פעלדער. און עס איז געווען אין דער צייט פון שניט האָט ער אַראָפּגענידערט קיין דמשק. און ער האָט פערברענט די מויער פון דער שטאָט און פערטיליגט די שאָף און די רינדער. די שטאָט האָבען זיי געראויבט, און איהרע פעלדער האָבען זיי פערוויסט, און יעדען יונגען מענש האָבען זיי דערשלאָגען מיט דער שווערד. און עס איז געפאַלען זיין שרעק אויף אַלע איינוואוינער, וואָס ביים ברעג פון ים און אויף אַלע איינוואוינער פון צור, און צידון, און עקן און ימנה. און אויך די איינוואוינער פון אשדוד און אַשקלון האָבען זיך געשראָקען און געציטערט פאַר איהם.

ג.

און זיי האָבען געשיקט צו איהם שליחים בעטען שלום, און זיי האָבען אַזוי געזאָגט:

מיר זענען קנעכט פונ'ם שטאַרקען קעניג נבוכדנצר. מיר זענען פאַר דיר געפאַלען צו דער ערד, טהו מיט אונז וואָס עס דיר וואויל-געפעלט אין דיינע אויגען. אַלץ וואָס מיר האָבען איז דיין. אונזערע דערפער און שטעט, אונזערע פעלדער און אונזער פיה, אונזערע ישובים און אונזערע געצעלטען זענען פאַר דיר אָנגעגרייט צו מאַכען מיט זיי וואָס דו ווילסט. אַלע שטעט מיט זייערע איינוואוינער זענען אין דיין האַנט, קום צו אונז און געוועלטיג איבער אונז אַזוי ווי עס טהוט וואויל-געפעלען אין דיינע אויגען.

און ווען זיי האָבען מיט איהם גערעדט דידאָזיגע ווערטער האָט ער אַראָפּגענידערט צו זיי מיט חיל פונ'ם באַרג, אַקעגענאיבער דעם ברעג פון ים, און ער האָט אַוועקגעשטעלט אַ וואַך אין יעדע בעפעסטיגטע שטאָט און די בעסטע מענשען האָט ער אַריינגעצויגען אין זיין חיל.

און דאָס גאַנצע לאַנד פון אַרום איז איהם אַקעגענגעקומען און זיי האָבען זיך פערזאַמעלט מיט טראָמפּייטען און מיט פויקען, און מיט טענץ. און ער האָט צושטערט די גרעניצען פון לאַנד און פערשניטען אַלע זייערע לינדענבוימער, ווייל ער האָט בעשלאָסען אין זיין הארץ צו פערטיליגען אַלע געטער פון די לענדער, כדי אַלע פעלקער זאָלען זיך בוקען צו נבוכדנצר'ן און יעדע צונג זאָל דערמאָנען זיין נאָמען. פון דאָרט האָט ער געצויגען צו יזרעאל, נאָהנט פון דותן קעגענאיבער די בערג פון בעלאַגערונג, וואָס אין יהודה. און ער האָט געמאַכט רוהען זיין מחנה צווישען יגבה און די שטאָט שיטים, און ער איז דאָרט געזעסען אַ חודש טעג ביז ער האָט זיך אַרום געזאַמעלט אַלע זיינע מחנות.

(המשך קומט)

בלעטער פון מיין טאָג-בוך / שרה שעבירער

IV

אטרויריגע בשורה האָט דער היינטיגער טאָג געבראַכט פאַר עסטרייך, דער מדינה. דער קייזער פראנץ יאָזעף איז געשטאָרבען...

יאָ, אויך א קייזער, אפילו דער מעכטיגסטער הערשער פון אמלוכה שטארבט!

אָ, ווען אלע מלכים און שרים וואָלטען דאָס געדענקט, וואָלטען זיי אנדערש געפיהרט מיט לענדער און פעלקער. אַביסל ווייניגער אכזריות און מעהר מענשען-ליבע וואָלט אין זייער הארץ זיך געפונען...

עס קומט מיר אויפ׳ן געדאַנק דאָס, וואָס אונזערע חכמים דערצעהלען אין מדרש: „ווען דוד המלך פלעגט יעדע האלבע נאַכט אויפכאַפּען זיך פון שלאָף און געהן לערנען תורה פלעגט דער יצר-הרע אזוי איינטענה׳ן: „אַלע מלכים פון דער וועלט שלאָפען ביז האלבען טאָג און דו שטעהסט אויף צוועלף ביי-נאַכט?״ — און דוד המלך ענטפערט איהם: „איך געה דאָך אין טעאַטער״. טראַכט זיך דער יצר הרע: יאָ, דאָס ערלויב איך איהם. און דוד המלך קומענדיג אין בית-המדרש זאָגט צו זיך אַליין: „איז דען נישט דידאָזיגע ערדישע וועלט אינגאַנצען עהנליך צו אַ טעאטער-ביהנע? יעדער איינער האָט זיין ראָלע אָפּצושפּילען. דער קעניג מיט זיין גאָלדענע ריט, ווי דער אָרימאַן מיט זיין שוואַך שטעקעלע. און ענדיגט זיך דאָס לעבען-שפּיעל פאַלט דער פאָרהאַנג פאַר אַלע גלייך, נאָך דער סצענע דעקט צו די זעלבע ערד דעם רייכען קעניג מיט דעם אָרימען בעטלער צוגלייך. דאַגעגען פאר דעם, וואָס נעמט מיט מצוות און מעשים טובים, עפענט זיך פאַר יענעם מענש די נייע אייביגע וועלט״...

יאָ, אזוי האָט געדענקט דער מלך ישראל, וואָס אויף איהם ווערט געזאָגט: דוד מלך ישראל חי וקים...

אינצווישען זענען טעג און וואָכען אוועק און מיין אידעאַל האָט זיך איינציגוויז אָנגעהויבען פערווירקליכען. מיין ניי-געגרינדעטער פעראיין פון מיידלעך, האָט זיך פּאַמעלעך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען. איך האָב אויך געשאפען אַ ביבלאָטעק און אראָפּגעברענגט לעזע-ביכער פון פראַנקפורט, הירשס, לעהמאַנס א. א. וו.

איינאיינציגער געדאנק האָט אָבער מיין מוח שטארק בעשעפטיגט: צי וועט מיין אַרבייט עפּיס נושׂא פּירות זיין? איז דען צו גלויבען, אַז ביי עלטערע מיידלעך, וואָס יעדע איינע פון זיי האָט שוין כמעט א אייגענע לעבענס-אַנשויאונג זאָל עפּעס געלונגען אויפצוטהון.

פונדעסטוועגען האָב איך נישט פערצווייפעלט ווייל די חברות פון דער אָרגאניזאציע האָבען, דאָך אַרויסגעוויזען אַ שטאַרקען אינטערעס פאַר דער זאך. און אין דער שטאָט קראָקא האָט געפונען א אָפּקלאַנג די נייע אָרגאניזאציע. (המשך קומט)

פון שוועסטער צו שוועסטער

מיר טאָרען נישט דערלאָזען!... / אסתר דאבראווסקא

וולאָצלאַוועק

עס איז נאַטירליך, דאָס געשיכטע אָפּעלירט מעהר צום געוויסען ווי רעאַלער ווירקליכקייט.

יעדעס געשעהעניש, וואָס שפּילט זיך אָפּ פאַר אונזערע אויגען ווערט ווייניגער אָפּגעשאַצט אין דער געגעבענער שעה, ווי עס ווערען אָפּגעשאַצט געשעהענישען פון אַמאָל. עס איז עהנליך צו דעם, ווי אַ מענש קאָן נישט קוקען אין דער זון אַריין און אָבסערווירען איהר פּרעכטיגער שיינקייט, בעת די זון געפונט זיך אין איהר שטאַרקסטען ברען-פונקט. דאַגעגען ווען די זון פערגעהט כאַפּט מען ערשט דעם בליק אויף איהרע פייערדיגע שטראַהלען.

איך מיין דאָס אַ קעגען אונזער ערשט נישט-לאַנג פאָרגעקומענער בנות-קאָנפערענץ אין לאָדז. דאָס געשעהעניש געהער* שוין אייגענטליך אויך צום עבר, אָבער דאָך, אַז פאַר די אויגען שיינט פאָר דאָס בילד פון דער קאָנפערענץ, רופט זיך נאָך סטיכיש אויס דער: „אַשרי עין ראתה כל אלה״!

ווי האַלט עס אָבער מיט אונזער אַרבייט?

ווער פון אונז פערשטעהט דען נאָך אַלץ נישט, אַז נאָר דורכ׳ן פערשפּרייטען אונזער אָרגאַן דעם בית-יעקב-זשורנאל, פערפעסטיגען מיר אונזער בנות-אָרגאַניזאַציע. עס איז דאָך א פאַקט דאָס אין אַ גרויסע צאָהל שטעט איז נאָר אַדאַנק אונזער געדרוקט וואָרט געלונגען פאַר אונזער געדאַנק די ברייטע מאַסען פון בנות ישראל צו געווינען.

ווי טרויריג ווערט אויפ׳ן האַרצען ווען מען לייענט די מעלדונג פון דער רעדאַקציע „דאָס פון די שטעט וואו עס געפינען זיך נישט קיין צעהן אַבאָנענטען, וועלען נישט זיין געדרוקט קיין קאָרעספּאָנדענציעס״.—הייסט עס, אַז עס זענען נאָך פערהאַן שטעט וואו ס׳עקזיסטירען ב״י שולען און דער זשורנאַל האָט נישט אפילו די קליינע צאָהל, לכה״פ צעהן אַבאָנענטען! לאָזט זיך טאַקי נישט דאָס פערבעסערען?

קאָן עס דען מעגליך זיין אַז אַ לעהרערין אָדער סתם אַ בנות-עסקנות זאָל אפילו אַזאַ קלייניגקייט נישט קענען אויספיהרען?

איך ווייס פון דער פּראַקטיק אַז עס איז נישט אַזוי! אויך אין אונזער שטאָט איז אין אָנפאנג געווען אַ ביסעל שווער חאָטש מעהר ווי צעהן אַבאָנענטען איז באַלד פון דער ערשטער התחלה געווען. איצט האָבען מיר ב״ה אַ פיל פערגרעסערטע צאָהל אַבאָנענטען פון זשורנאַל, און מיר זעהן ערשט איצט, די גרויסע בעדייטונג דערפון, וואָס אונזערע ב״י בלעטער ווערען געלייענט דורך אַ גרויסע צאָהל לעזער און לעזערינס..

זייט דער צייט וואָס אונזער בית-יעקב-זשורנאל קומט אַריין אין פיל יודישע הייזער, איז שטאַרק פערברייטערט געוואָרען די סימפּאַטיע און איבערגעגעבענהייט, אַזוי גוט צו אונזער שול, ווי צו אונזער בנות-אָרגאניזאציע.

חברות! לאָמיר-זשע אַלע געדענקען אין אונזער פליכט!

בית-יעקב-זשורנאַל איז דאָך אונזער טריבונע, און ווי גרויס קאָן חלילה זיין דער בזיון, אַז צוליב אַ ביסעל נאַכלעסיגקייט פון דער אָדער יענער פּערזאָן, זאָל אונזער אָרגאַן, נאָך אַזוי פיל שווערע מיה מצד דער רעדאַקציע און די אַרויסגעבער, מוזען ליקווידירט ווערען...

מיר טאָרען דערצו נישט דערלאָזען און נאָר אין יעדען פון אונז איז עס אָפּהענגיג: די צאָהל אַבאָנענטען מוזען כאָטש אויף דאָפּעלט פערגרעסערט ווערען!!!

דער № 50 פון זשורנאַל–אַ יובל-ציהרונגס-אויסגאַבע!!!

מיר האָבען בעשלאָסען דעם קימענדיגען נומער פון אונזער בית-יעקב-זשורנאַל (טבת) צו פייערן אַלס יובל-אויסגאַבע (פינפציגסטע העפט).

עס איז דער ערשטער פאל אין דער געשיכטע פון אָרטאָדאָקסישען פרעסע-וועזען, אַז א פעריאָדישע אויסגאַבע זאָל פלאַץ האַלטען זיבען יאָהר צייט, און דערפיהרען צו א פ י נ פ צ י ג - ס ט ע ן נ ו מ ע ר! מיר מיינען דעריבער, אַז אַדורכגעהן אַזאַ געשעהעניש גלייכגילטיג, וואָלט אַוועקגערויבט פון אונזערע געטרייע לעזערינס, לעזער און פריינד, צו קענען אויסדרוקען, די פרייד וואָס בעהערשט אונז אלעמען אין אַזאַ מאָמענט!

מיר האָבען דעריבער זיך ענטשלאָסען נישט געקוקט אויף די פילע קאָסטען, מיט וואָס דאָס איז פערבינדען, אַרויסצוגעבען דעם קומענדיגען יובל-נומער אין א פילפאַך פערגרעסערטען פאָרמאַט און וועלענדיג זיין בעשיידען, זאָגען מיר נאָר: דער יובל-נומער וועט איבערשטייגען סיי אין תוכן סיי אין פאָרם אַלע גרעסערע נומערן פון אונזער זשורנאַל, וועלכע זענען נאָר ווען אמאָל ערשינען!

בכדי צו קענען אָפּשפּיגלען דאָס, וואָס בית-יעקב-זשורנאַל האָט אויף זיין אַקטיו צו פערצייכענען, גיבען מיר אויך אין קומענדיגען נומער אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג

ארכיון אסופות

„וואָס דערציילען אונזערע לעזער און פריינד"

אין דער אָפּטיילונג, וועלען קענען דערציילען ב"י עסקנים, וואו דער זשורנאַל האָט אַרויסגערופען דער ערשטער די איניציאַטיוו, צו גרינדען א בית-יעקב-שול, לעהרערינס וועלכע זענען געקומען צו זייער בערוף, אַ דאַנק דעם זשורנאַל, בית-עסקנות אויף וועלכע דער זשורנאַל האָט געווירקט צו פעראינטערעסירען זיך מיט דער בנות-בעוועגונג, סתם-לעזערינס, וועלכע דער בית-יעקב-זשורנאַל האָט זיי בעוואויגען צו לייענען א געדרוקט יודיש וואָרט, און בכלל די וואָס האָבען ווען עס איז אַמאָל אַ גייסטיג פערגעניגען פון אונזער זשורנאַל. היות מיר זענען איבערצייגט אַז אַזאָלכע זענען פיל פערהאַן, בעטען מיר זיי טאַקי אין אונזער שמחה זיך מיטצובעטייליגען און נישט זשאַלעווען אַ בריף צו אונזער יובל-פייערונג. פאַר יעדען בריף וועט ווערען אָפּגעגעבען דאָס געהעריגע אָרט!

לעזער און פריינד! גרייט אייך אויפצונעמען דעם יובל-נומער וואָס וועט גלייכצייטיג זיין דער ערשטער נומער פון בירגערליכען יאָהר 1930 און דער ערשטער נומער פון צווייטען קוואַרטאַל פון יאָהר תר"ץ.

מיר זענען פול מיט האָפנונג, אַז אונזערע פריינד אין יעדען אָרט וועלען מיט גרויס שמחה אויפנעמען, אונזער פרעהליכע בשורה און אונזער יובל-אויסגאַבע וועט פון אַלע דערוואַרט ווערען מיט שפּאַנונג!

כסלו תר"ץ.

רעדאַקציע בית-יעקב-זשורנאַל לאָדז

הארכיון היהודי

שוין אַרויס פון דרוק!

די נייע קינדער-פאָרשטעלונג אויף פורים

אסתר און אחשורוש

(פינף אַקטען)

פון שרה שענירער

— פרייז פון 3 עקז. 2 זל. 20 גר. —

ווענינגער ווי דריי עקז. ווערט נישט געשיקט!

עס ווערט נישט געמאכט קיין שום אויסנאהמען און עס ווערט נישט געפיהרט קיין שום קאָרעספּאָנדענץ וועגען דעם. נאָר די וואָס וועלען דורך פּ. ק. אָ. 65.613 איינשיקען 2 זל. 20 גר. וועלען בעקומען געשיקט די 3 ביכלעך תיכף!

אכטונג!

ביי יעדער שיקונג פון געלט, בעטען מיר אויף דער צווייטער זייט פון פאָסט-אָפּשניט, אונבעדינגט צו צושרייבען אויף וואָסאַרע צוועק דאָס געלט ווערט געשיקט. דאָס שיקען געלט אָהן יעדער צושריפט איז גורם טעותים אין אונזער פינקטליכער בוכפיהרונג. אַלע געלטער דארפען געשיקט ווערען נאָר דורך פּ.ק.אָ. 65.613 חוץ די געלטער פון תרומת-חברה, וואָס דאַרפען געשיקט ווערען אויף פּ. ק. אָ. 65.500.

לייענט די ניי-ערשינענע בראָשור

די אָרגאַניזירונג פון בנות אַג"י

רעדאַגירט און ארויסגעגעבען דורכ'ן צענטראַלען סעקרעטאַריאַט פון בנות-אגודת-ישראל אין פוילען.

די בראָשור איז וויכטיג פאַר יעדען, וואָס האָט אינטערעס צו דער אָרגאַניזירונג פון די יודישע רעליגיעזע טעכטער אונטער דער פאָהן פון בנות-אגודת-ישראל.

אין דער בראָשור געפינען זיך מיינונגען פון אַגודה פיהרער און אָרטאָדאָקסישע שריפטשטעלער וועגען בנות אגודת-ישראל.

אין דער בראָשור געפינען זיך אויך אויסצוגען פון די רעדעס, וואָס זענען געהאַלטען געוואָרען אויפ'ן בנות-צוזאמענפאָהר אין לאָדז.

אין דער בראָשור איז אויך פערעפענטליכט, דאָס ערשטע מאָל, געטנוי און אויספיהרליך, דאָס פּראָגראַם, די גרונד-פרינציפען, א רעגולאַמין און אַרבייטס-פלאַן פון בנות-אגודת-ישראל, ווי אויך א גענויעם ארבייטס-פלאַן פאר דעם אָרטאָדאָקסישען קינדער-פערבאַנד.

אונזער בראָשור איז שעהן עסטעטיש אַרויסגעגעבען און האַלט 52 זייטען.

פרייז 1 זל. ביי 5 עקז. נאָר 3 זל. 25 גר.

אדרעס פאר געלט פּ.ק.אָ. 65.613

די שענסטע חנוכה-מתנה פאַר יודישע קינדער!

פאַר איינאיינציגע זלאָטע שיקען מיר אַרויס 2 ביכלעך „קינדער ביבלאָטעק" און אַ חנוכה-נומער פון קינדער זשורנאל „קינדער גאָרטען"

אַדרעס פאַר געלט: פּ. ק. אָ. 65.613.

קאָרעספּאָנדענציעס

וואַרשאַ: מוצש״ק נח איז פאָרגעקומען אין אונזער אייגענעם לאָקאַל (נאַ־ לעוויפקא 7) די גענעראַל־פערזאַמלונג פון אונזער „בנות". צו דער בעשטימטער שעה האָבען זיך פערזאַמעלט אַלע חברות. די פּרעזעסין פון אונזער פערוואַלטונג פּרל. ראָזא האָט געלייענט דעם טעטיגקייטס־בעריכט פון׳ם פערגאַנגענעם יאָהר תרפ״ט. נאָכ׳ן אויסהערען דעם בעריכט איז פאָרגעקומען אַ לענגערע דיסקוסיע. פאַר די וואַהלען זענען אויך בעערהט געוואָרען די געפאַלענע קדושים אין היילעגען לאַנד, דורך אַלע אַנוועזענדע. עס איז געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג, וועלכע בעשטעהט פון: רייזל ראָזא [פאָרזיצערין], שרה גישעבמאכער און עלקא ראָטשטיין [סעקרעטאַרינס], הינדא פרידמאַן, אסתר גאָלדשטאָף, מרים בידערמאַן [קולטור־קאָמיסיע], רודאָ וואַסערמאַן און שרה ראָזענבלאַט [קאַסירער], רחל קלאַשער, סויבע פיש, הדסה מאַרקוס, שרה זאַטאַרסקא [פינאַנץ־קאָמיסיע] רבקה ראָזענבלאַט, רייזל מיימאַן [ביבליאָטעקאַרינס], רויזא בוכמאַן און רבקה עלבוים [פּרעסע־קאָמיסיע]. ביי זעהר אַ געהויבענער שטימונג פערלאָזט דער עולם דעם זאַל און מען ווינשט זיך ערפאָלג פאַר דער ווייטערער אַרבייט. שרה יהודית גזשעבמאַכער

זונטאָג פ׳ תולדות איז אין וואַרשאַ אין „בנות" לאָקאַל פאָרגעקומען אַ גרויסע פערזאַמלונג, געווידמעט דעם היינטיגען ווערבירונגס־חודש, אין וועלכען ס׳האָבען זיך בעטייליגט איינגע הונדערט פערזאָן. אונזערע פאָרזיצערין פּרל. ראָזא עפענט די פערזאַמלונג מיט אַ קורצע איינלייטונגס־רעדע און דאַן האַלט אַ לענגערע רעדע דער לייטער פון צ. ס. רעדאַקטאָר ה׳ א. ג. פרידענזאָן. דער רעדנער רעדט אַרום די וועגען פון אגודת ישראל — בכלל און די אויפגאַבען פון בנות אגודת ישראל בפרט און ווייזט גאַנץ בעזונדער אָן, אויף דער קאָלאָסאַלער וויכטיגקייט פון דער תרומת־חברה־אַקציע. ביי זעהר אַ בעגייסטערטער שטימונג שליסט די פערזאַמלונג די פאָרזיצערין און דאַנקט דעם חשוב׳ן גאַסט פאַר זיין גייסטרייכער רעדע. ש ר ה ע ל ב ו י ם

בעלכאַטאָוו: שבת פ׳ תולדות האָט אונזער בנות־אָרגאַניזאַציע בעזוכט די מיטגלידערין פון בנות־צענטראַל־ראַט פּרל. קלוגער אויס לאָדז. די אַנוועזענהייט פון גאַסט האָט אונז פערשאַפט אַ גאַנצען שבת אַ גייסטיג פערגעניגען. שבת צו נאַכטס האָט געהאַלטען פּרל. קלוגער אַ לענגערע רעדע א. ד. ט. „די ראָלע פון דער פרוי אינ׳ם יודענטום". די פערזאַמלונג האָט געעפענט אונזער פאָרזיצערין פּרל. שטאָקמאַן און איינגעלאַדענט אין פּרעזידיום פּרל. שאַטאַן און פּרל. שטייער. די רעדע פון פּרל. קלוגער האָט דער עולם אויסגעהערט מיט אַ געשפּאַנטער אויפמערקזאַמקייט. דאַן האָט געהאַלטען אַ לענגערע שלוס־רעדע פּרל. שטאָקמאַן, אין וועלכע זי האָט אויך אויפגעפאָדערט אינטענסיוו צו פיהרען די תרומת־חברה־אַקציע, און באַלד אויפ׳ן אָרט האָבען זיך דעקלאַרירט אַ גרעסערע צאָהל נייע חברות. די פערזאַמלונג איז זיך פונאַנדערגעגאַנגען אין זעהר אַ געהויבענער שטימונג.

ד י פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג

שערפּץ: ענדליך האָבען מיר אויך זוכה געווען צו דער גרינדונג פון אַ בית־יעקב־שול. אַלס לעהרערין איז אַנגאַזשירט געוואָרען פּרל. רייזל וואָלף פון דזיאַלאָשין. אין דער שול לערנען שוין בערך 120 קינדער (כ״י). פרייטאָג־צונאַכטס פ׳ וירא, איז פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון דער היגער „יסודי התורה" אַ גראַנדיעזע פרויען־מיטינג. די עפענונגס־רעדע האָט געהאַלטען די בעקאַנטע עסקנות ברכה גאָלדשלאַק און האָט ציג בעגריסט דער חשובער פרוי שענירער. דאַן האָבען געהאַלטען לענגערע בעגייסטערטע רעדעס לעהרערין וואָלף, לעהרערין מינסקא (ראַציאָנזש), לעהרערין שאַפּיר (זשוראַמין). די רעפעראַטען האָבען אויף אַלע איבערגעלאָזט אַ טיפען איינדרוק. מוצש״ק איז פאָרגעקומען אַ באַנקעט לכבוד דער חשובער פרוי שענירער און עס איז אויך געשאַפען געוואָרען אַ פרויען־קאָמיטעט, וועלכע זאָל זיך פאַראינטערעסירען מיט דער שול. אויך איז געלונגען דער חשובער פרוי שענירער צו שאַפען אַ בעדייטענדע סומע פאַר׳ן קראָקעווער סעמינאַר. אַ בעזונדערן אויפריכטיגען דאַנק פערדינט דעם היגען רב׳ס טאָכטער, די מיטגלידערין אין צ. ר. פון „בנות" אין פוילען פּרל. ברכה גאָלדשלאַק פאַר איהר אויפאָפּפערונגס־אַרבייט פאַר אונזער שול בכלל און פאַר דער אַלגעמיינער אידען בפרט.

פ ל מ ו נ י ה מ ד ב ר.

וולאָצלאַוועק: דער זיבעטער קורס אין אונזער שול האָט לעצטענס געפייערט אַ סיום אויפ׳ן ספר במדבר און פרקי־אבות. די חגיגה איז אַ דורך זעהר פייערליך און אימפּאָזאַנט. אונזער לעהרערין פּרל. באַבראַווסקא האָט אין אַ לענגערע גייסטרייכע רעדע אַרומגערעדט דעם בעדייט פון ספר במדבר און פרקי אבות וואָס האָט אַרויסגערופען ענטוזיאַסטישע אָוואַציעס. די שילערינס דאָרעמבוס, שוועסטערן האַנדעלסמאַן, פוקס, סאַלניק א. אַ. מאַכען דעם סיום און דאַן אונטערהאַלטען זיך געמיטליך די אַנוועזענדע ביי אַ פיין סערווירטען טיש. צום שלוס פון דער חגיגה גיבען אַלע אָפּ אַ הערצליכען דאַנק אונזער חשובער לעהרערין.

אַ ש י ל ע ר י ן

נאַשעלסק: מוצש״ק פ׳ חיי שרה איז ביי אונז פאָרגעקומען אַ בנות־פערזאַמלונג און עס איז געוועהלט געוואָרען אַ רעאָרגאַניזיר־קאָמיסיע, וועלכע בעשטעהט פון די חברות: קאַבעל, האָכמאַן, און באַסוריער. אַ דאַנק אונזער לעהרערין פּרל. כ״ץ איז אויך געשאַפען געוואָרען אַ פּרעסע־קאָמיסיע, וועלכע האָט שוין אויפגענומען אַ גרעסערע צאָהל אַבאָנענטען פאַר׳ן ב״י זשורנאַל. פּרל. כ״ץ אַרבייט אויך זעהר אינטענסיוו פאַר דער בנות און פערדינט דערביי אַ אויפריכטיגען דאַנק.

אַ ב נ ו ת־ח ב ר ה

ביי־שטאָט: דינסטאָג פ׳ נח איז אין אונזער שטאָט פאָרגעקומען די חגיגה פון עפענען די היגע נייע בית־יעקב שול. אַלס לעהרערין איז פאַר אונז אַנגאַזשירט געוואָרען פּרל. יהודית קאַמינער פון גריצא. שבת פ׳ לך האָט דאָ געווײלט די ג. פרוי שענירער און ס׳איז פאָרגעקומען אַ גרויסע פרויען־פערזאַמלונג, וואו ס׳האָט רעפערירט דער חשובער גאַסט און אויך אונזער לעהרערין. דער גאַסט איז אויך בעגריסט געוואָרען אין נאָמען פון פרויען־קאָמיטעט פאַר דער שול. דורך שרה בלאַסס אין נאָמען פון „בנות" דורך חוה ראָזענבערג. אונזער שול ענטוויקעלט זיך זעהר גוט. ד י פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג

סאָכאַטשעוו: אַ דאַנק די ענערגישע עסקנים ר׳ יחיאל מאיר פּאָמעראַנץ און ר׳ אבא רייטמאַן איז דעם היינטיגען חשון פאָרגעקומען די עפענונג פון דער ב״י שול, אין וועלכע עס לערנען שוין 150 קינדער (כ״י). זונטאָג פ׳ לך האָט די לעהרערין פון אונזער שול פייגא שרעמער געהאַלטען אַ אינהאַלטס־רייכע רעדע פאַר אַ גרויסען פרויען־עולם, וואָס האָט איבערגעלאָזט אַ גרויסען רושם. אויף צו מאָרגענס איז פאָרגעקומען נאָכאַמאָל אַ גרויסע מאַסען־פערזאַמלונג מיט דער בעטייליגונג פון פרוי שרה שענירער און די פערזאַמעלטע האָבען געדאַנקט דעם חשובען גאַסט פאַר׳ן בעזוך. אַ ס אָ כ אַ ט ש ע וו ע ר

קיטנאַ: מאָנטאָג פ׳ לך האָט בעערהט אונזער שטאָט מיט אַ בעזוך די שעפערין פון ב״י געדאַנק די ג. פרוי שענירער. די לעצטע האָט אָפּגעהאַלטען אַ עקזאַמען אין דער שול און פערברענגט זעהר געמיטליך מיט אונזער „בנות". מיר דריקען אויס אַ הערצליכען דאַנק אונזער ליבער פיהרערין פאַר איהר בעזוך.

ב נ ו ת־פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג

נעמט אין אַכט!

אַלס אויסנאַהם האָבען מיר אין היינטיגען נומער נאָך דורכגעלאָזט בעריכטען פון שטעט אפילו וואו אונזער זשורנאַל האָט נישט קיין 10 זיכערע אַבאָנענטען. פון קומענדיגען נומער וועלען מיר מעהר נישט אָראָפּנעהן פון אונזער גערעכטען פּרינציפּ!

ביילגאָריי: נאָך שווערע אָנשטרענגונגען און אַ דאַנק אייניגע ענערגישע אגודה־עסקנים, איז ענדליך געלונגען אויך אין אונזער שטאָט צו גרינדען אַ בית־יעקב שול. צו דער פייערליכער ערעפנונג איז געקומען די לעהרערין פון דער ב״י שול אין קראַשניק פּרל. אייכענבוים. די לעצטע האָט שטאַרק אויסגענומען מיט איהר אַגיטאַציאָנס־רעדע פאַר׳ן ב״י געדאַנק. די זעלבע וואָך האָט ביי אונז אויך געווײלט די ג׳ פרוי שענירער, וועלכע האָט אָפּגעהאַלטען אַ גרויסע פרויען־פערזאַמלונג און איז פון אַלע בעדאַנקט געוואָרען. פרוי שענירער האָט אויך געזאַמעלט אַ בעדייטענדע סומע פאַר׳ן ב״י סעמינאַר אין קראָקאַ. אונזער חשובער לעהרערין פּרל. טאַרנהיים פון וואָלבאָזש אַרבייט אונערמידליך פאַר דער ענטוויקלונג פון דער שול. אַ בעזונדערן יישר־כח פערדינט דער ה׳ א. צוקער מנהל פון היגען חדר, וואָס אַ דאַנק זיין אונערמידליכע אַרבייט איז די שולע געשאַפען געוואָרען.

אויך איז שוין אַ דאַנק פּרל. טאַרנהיים צושטאַנד געקומען די איניציאַטיוו־בעראַטונג צו שאַפען אַ „בנות" אין אונזער שטאָט.

ווישעגראַד: אַ דאַנק אונזער נייע לעהרערין פּרל. ראָגאָווסקא איז געשאַפען געוואָרען אַ פּרעסע־קאָמיסיע צו פערשפּרייטען דעם ב״י זשורנאַל און קינדער־גאָרטען, די קאָמיסיע בעשטעהט פון די תלמידות פון העכסטען קורס שוועסטערן וואַגאַ, יהודית גראָסמאַן, מאשא נאַשעלסקא, בלומא שוואַרצהאָר, פייגא גילאַרי.

י. ט. פ. מ.

וועגראָוו: דעם פינפצענטען חשון האָט אונזער „בנות" איינגעאָרדענט אַ געזעגען־אָווענד לכבוד דעם אָפּפאָהרען פון אונזער פאָרזיצערין אַלטע פשעפיורקאַ. אויף דער זעלבער פערזאַמלונג איז געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג פון: פאָרזיצערין—שרה לערנער, וויצע — חוה זשולטאַ, סעקרעטאַרין — רעכיל בערגמאַן. פּרעסע־קאָמיסיע—חי׳ גאָנשער, אסתר מאָרגענשטערן, ברכה צעלניקער, רחל מיינגעמער. אויך דער בתיה־פערבאַנד ענטוויקעלט זיך גלענצענד ביי אונז, מיט אונערמידליכען מסירת הנפש אַרבייט פאַר דער זאַך, אונזער לעהרערין פּרל. איזראַעלסקאַ,

אַ ח ת „ה ב נ ו ת"

ראַוואַ־רוסקאַ: נאָך לאַנגע בעמיהונגען איז אויך צושטאַנד געקומען אין אונזער שטאָט די גרינדונג פון אַ ב״י שול, וועלכע האָט שוין צו פערצייכנען גרויס ערפאָלג—אַלס לעהרערין אין דער שול האָבען מיר אַנגאַזשירט פּרל. וויזענפעלד פון טאַרנאָבזשעג. די לעצטע צייכענט זיך אויס מיט איהר טיכטיגער אַרבייט פאַר דער שול. עס האַלט זיך אויך ביי אונז אין גרינדען אַ „בנות".

און אַ דאַנק דער לעהרערין זענען אויך שוין געשאַפען געוואָרען אַ גרעסערע צאָהל אַבאָנענטען פאַר׳ן ב״י זשורנאַל. ד י פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג.

זאַקליקאָוו: אין אונזער שטאָט איז געגרינדעט געוואָרען אַ בנות־אָרגאַניזאַציע, אין וועלכע עס האָבען זיך שוין דעקלאַרירט 30 חברות (כ״י). די פערוואַלטונג בעשטעהט פון: שיינדיל ערעלשטיין (פאָרזיצערין) שרה האַלבערשטאַט (סעקרעטאַרין) גיטל שווערדשאַרף, גיטאַ פרידמאַן און יוטא פעדער. מיר האָפען אויף ערפאָלג. אַ ח ת ה „ב נ ו ת"

פּלונסק: דאָנערשטאָג פ׳ חיי־שרה האָט בעערהט אונזער שול מיט אַ בעזוך די ג. פרוי שענירער. דער גאַסט האָט דורכגעפיהרט אין אונזער שול אַ עקזאַמען, וואָס האָט זיך זעהר גוט איינגעגעבען. מוצש״ק איז פאָרגעקומען אַ גראַנדיעזע פרויען־פערזאַמלונג מיט דער בעטייליגונג פון דעם געעהרטען גאַסט ווי אויך די לעהרערינס פּרל. וואָלף פון שערפּץ, פּרל. מינסקא פון ראַטשאָנזש און פּרל.

קאמינער פון ני-סטאס. די פארזיצערין פון ב"י-קאמיטעט פרוי פאגעל האט די ערעפנונגס-רעדע און גיט איבער דעם פארזיץ פון דער פערזאמלונג אונזער ג. לעהרערין פרל. לובארט. די לעצטע בעגריסט אין הארציגע ווערטער דעם חשובען גאסט און דאן האלטען די פרוי שנירער און די אויבענדערמאנטע לעהרערינס אינהאלטס-רייכע רעדעס וועגען דער בעדייטונג פון בית-יעקב און „בנות". עס איז אויך איינגעארדענט געווארען לכבוד די געסט א פייערליכער באנקעט און מיט בעגייסטערטע רעדעס זענען ארויסגעטרעטען די שילערינס מלכה לעווין און פערל פאגעל. דער בעזוך פון פרוי שנירער האט איבערגעלאזט א גרויסען איינדרוק.

ס ע ק ר ע ט א ר י ן ש פ ר

פארטשינוו: אונזער שול אונטער דער לייטונג פון פרל. בלמא אונגער פון ווירושאוו ענטוויקעלט זיך גלענצענד גוט. בעת'ן לעצטען בעזוך פון פרוי שנירער אין אונזער שטאט האט דער גאסט אדורכגעפיהרט א עקזאמען וואו די תלמידות האבען זיך גוט ארויסגעצייכענט. מיר דריקען אויס א דאנק דער ג. פרוי שנירער פאר איהר בעזוך און אויך אונזער חשובער לעהרערין פאר איהר מיה-פולער און ערפאלגרייכער ארבייט פאר אונזער שול.

ב ן - צ י ו ן א ר ל י נ ס ק י.

יאראסלאוו: מוצש"ק בראשית איז אין היגען יד-חרוצים-זאל פארגעקומען א פייערליכע חגיגה לכבוד דעם סיום פון ערשטען האלבען יאהר אין דער היגער ב"י שול. לעהרערין פרל. ראטענבערג האט געהאלטען זעהר א גייסטרייכע ערעפ-נונגס-רעדע און שלוס-רעדע און אינצווישען זענען ארויסגעטרעטען מיט געלונגענע לידער, געשפרעכען און דעקלאמאציעס די שילערינס: דייטש, „פלאקס, יהודית'ל ראזענבליט, א. האלבערטאל א. א. אויך אונזער שטאט האט בעזוכט די ג. פרוי שנירער אויף איהר אינספעקציע-רייזע און איז ארויסגעטרעטען מיט א רעפעראט וועגען אויפגאבען און צילען פון בנות אגודת ישראל און ס'איז צו האפען אז אויך אין אונזער שטאט וועט זיך גרינדען א „בנות אגודת ישראל". מ--ר

אותיות-קרייץ (לכבוד-חנוכה)

א

ב ב ה

ה ה ו ח

ח ט י י י י

כ כ ל ל מ מ מ נ נ

ג ן ן ן ע ע

פ ך ש ת

ת ת ת

ת

פון די אותיות פונאנדערשטעלען ווערטער אויף אזא אופן ווי זיי שטעהען, אזוי, אז עס זאלען פון זיי זיך בילדען די ווערטער פון פאלגענדער בעדייטונג:

אין די ערשטע שורה: אנ'אות. אין די צווייטע — א נאמען פון א פאר, אין די דריטע — א נאמען פון א שבט. אין די פערטע — א נאמען פון אנ'ארט. ושורגאל. אין די פינפטע — א נאמען פון א כהן גדול אין דער צייט פון בית שני, אין די זעקסטע — א נאמען פון א פריסטער-דינאסטיע, אין די זיבעטע — פאר היינט, אין די אכטע — אנדערש א פערזאמלונג. אין די ניינטע ווידער אנ'אות. די אותיות פון די מיטעלע שורות סיי פון איבען אראב, סיי פון רעכטס אויף לינקס שאפען צוויי ווערטער: א נאמען פון א חנוכה-העלד. די נעמען פון די טרעפער וועלען ווערען פערעפענטליכט אין קומענדיגען נומער. דריי פון די טרעפער וועלען בעקומען פרעמיעס דורך א גורל.

אגודת ישראל פרויען- און מעדכען-גרופע, בראטיסלאווער און פרעשבורגער פריינד און בעקאנטע, הער קאהלמאן. ערנא פריי, בית-יעקב-שילערינס—גראטולירען הערצליך צו דער חתונה פון פרל. שטשעריינסקא.

א הערצליכען מזל-טוב צו דער חתונה פון דער איבעראל-געשעצטע עסקנות פאר ב"י און פיהרערין פון „בנות" פרל. שטשטשעריינסקא מיט ה' משה אלימלך וואטשיאזש ווינשט

סטאניסלאוו ל. פייגא פרידפערטיג
און בנות-אגודת-ישראל

מיין הארציגען ברכה'פולען מזל-טוב-ווינש איבערשיק איך דער ליבער פרל. ש ט ש ע ר יי נ ס ק א צו איהר חתונה. זאל מזל און צופרידענהייט זייער לעבען תמיד בעגלייטען.

וולאצלאוועק לעהרערין באבראווסקא

מיר ווינשען מזל-טוב די אקטיווע עסקנות פון אונזער בעוועגונג לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה.

לאדזער בנות

ברכת מזל-טוב לבבית אני מביעה לנשואת, מרת שטשעריינסקא עם מר משה וואציאזש.

ורשה הינדה פרידמן.

צו דער חתונה פון פרל. ש ט ש ע-ר יי נ ס ק א מיט ה' ו א צ י א ז ש, ווינשען מיר א הארציגען מז"ט. אייער הויז זאל בעצירט זיין מיט די שענסטע בלומען פון „אגודה גארטען".

וויערזבניק: בנות אגודת ישראל
לעהרערין פ. וואלנאוויטש

א הארציגען מזל-טוב צו דער פער-לאבונג פון אונזער בנות-מיטגלידערין אסתר מירל ווייסבלום מיט ה' צ. פ"ץ און צו דער חתונה פון פרל. רבקה שעכטער מיט ה' ישעי' ראטפעלד ווינשט

סטאניסלאוואוו בנית-אגודת-ישראל

בברכת מזל-טוב לבבית אני מברכת את מרת ל. ש צ ר ג ס ק ה לבוא בברית הנשואין עם מר ו א צ י א ז ש.

קוברין גרונה קיבליץ

צו דער חתונה פון אונזער ליבע פרל. ש ט ש ע ר יי נ ס ק א, ווינש איך א האר-ציגען מזל-טוב.

אחותנו את הי' לאלפי רבבה.

יאסלא מ. קאללער

צו דער חתונה פון אונזער חשובער עסקנות פאר „בנות אגודת ישראל" לאצע שטשעריינסקא (קראקא) מיט ה' וואציאש (לאדז) רופען מיר. „רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה".

בעלכאטאוו „בנות אגודת ישראל"
לעהרערין שטאקמאן, סעקר. שאטאן.

א הערצליכען ברכה'פולען מזל-טוב ווינשען מיר די איבערגעגעבענע און שטאלצע טרעגערין פונ'ם בית-יעקב-אידעאל פרל. ל א צ ע ש ט ש ע ר יי נ-ס ק א צו איהר חתונה מיט ה' מ ש ה ו א ט ש א ז ש. זאל זייער אלמעכטיגער אייער עתיד מיט פיל ברכות בעגלייטען.

ראציאנוש לעהרערין בריינדיל מינסקא
בנות אגודת ישראל

א הערצליכען מזל-טוב צו דער חתונה פון פרל. שטשעריינסקא ווינשט—פרוי זעעמאן, פרל. דאכנער און די בנות אגודת ישראל אין ניי-סאנץ.

מיר ווינשען א הארציגען מזל-טוב אונזער קאסירערין ר ח ל ו יי נ ב ע ר ג (פראשניץ) צו איהר חתונה מיט ה' ברוך געלבפיש (מינסק-מאזאוויעצק) און צו דער פערלאבונג פון אונזער פערוואל-טונגס-מיטגלידערין פרל. ליווצע פרענ-קעל (פראשניץ) מיט ה' יצחק ליפשיץ (נאשעלסק). זאל דער שטערן פון גל ק אייער לעבענס-וועג בעגלייטען.

פראשניץ בנות אגודת ישראל

א ברכה'פולען מזל-טוב ווינשען מיר די פיאנערן פון אונזער בעוועגונג פרל. ל א צ ע ש ט ש ע ר יי נ ס ק א צו איהר חתונה מיט ה' ו א ט ש א ז ש — איהר זאלט זוכה זיין ווייטער צו שפינען דעם גאלדענעם פאדים פון אונזער א דעאל.

שעראדז בנות אגודת ישראל
לעהרערין חי' האלענדער
פארזיצ. ראכיל באקאלאזש
סעקר. שרה פראמער

בברכת מזל-טוב חמה ונלבבה הננו מברכים את ידידנו היקר מר משה וואציאזש נ"י לנשואיו.

ח. ד. רוזניס. א. ג. פרידנזון.

אונזער מיטגעפיהלען פון צער דריקען מיר אויס אונזער אקטיווע מיטגלידערין פרוי אלבעק ווי אויך די חשובע פרויען קעזמאן און סטאראווינסקי'ס צום טויט פון זייער מוטער און שוויגער א ד י ל ס ט א ר א ו י נ ס ק א ע"ה.

בעלכאטאוו: בנות-פערוואלטונג
לעהרערין שטאקמאן.

מיין טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס די געעהרטע פאמיליע ע ל כ א-נ א וו י ט ש (פשעדבאזש) צום פריה-צייטיגען טויט פון זייער טאכטער ה ד ס ה ל י ב ע ר מ א ן ע"ה. זאל אייך ג–ט טרייסטען!

מיחאוו-לובארט. לעהרערין פ. ל. זיידמאן

עלי לבי דוי
על אסונך חברה ו י ט ל ז ו ן בהלקח

א מ ך נ"ע

מי יתן ונבלוג עלי יגון ובעבודת הקדש התחזקי להנחם.

וועגראוו רבקה ישראלסקי

אין טיפען צער שטעהן מיר געבויגען דעם קאפ פאר דעם פרישען קבר פון אונזער פריהצייטיג פערשטארבענער בנות עסקנות, די ערשטע גרינדערין פון בנות אגודת ישראל אין אונזער שטאט פרוי הדס ליבערמאן (עלכאנאוויטש).

פשעדבאזש „בנות אגודת ישראל"

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
ŁÓDŹ, Grudzień 1929
„BAJS JAKOW"
Cena 1 Zł.
ROK VII zeszyt 3(49.)
Adres Red. „Bajs Jakow"
Łódź, Aleksandrowska 28.
P.K.O. 65.613

מזל טוב — מזל טוב

משה וואטשיאזש (לאדז) *** לאצע שטשעריינסקא (קראקא)
— חתונה־געהאט —

קראקא, יוד כסלו, תר"ץ

מיר ווינשען א הערצליכען מזל-טוב אונזער געטרייעסטע און איבער-געגעבענסטע עסקנות לאצע שטשעריינסקא צו איהר התונה מיט ה' משה וואטשיאזש!
צענטראלע בית-יעקב, קראקא

מזל-טוב, פיל גליק, בליהענדע צוקונפט, עשירות, צופרידענהייט און גייסטיגע פערגעניגענס, ווינשען מיר אונזער געשעצטע פיהרערין און אונער-מידליכע מיטארבייטערין לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה מיט'ן פרעזעס פון דער לאדזער „צעירי אגודת ישראל" ה' משה וואטשיאזש — מיר זענען שטאלץ אויף דיין רוהמפולער טעטיגקייט ביז איצט און ווינשען דיר מתוך הרחבה ווייטער פארטצוזעצען דיין הייליגע ארבייט פאר אונזערע הויכע שטרעבונגען!
זיי זוכה צו בויען יעקב'ס הויז וואו ס'זאל רוהען דער גייסט פון אגודת ישראל!
צענטראלע „בנות-אגודת-ישראל" אין פוילען
לאדז כסלו תר"ץ.

פון טיפען הארצען גיב איך אפ מזל-טוב מיין געטרייע מיטארבייטערין לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה מיט ה' וואציאזש — זאלען זיי ביידע צוזאמען אונזערע הייליגע אידעאלען מיט גרויס ערפאלג פערשפרייטען.
קראקא — שרה שענירער און אלע סעמינאריסטינס

מזל טוב — מזל טוב

צו דער חתונה פון דער ג. פרל. שטשעריינסקא, ווינשען פיל גליק אין איהר נייעם לעבענס-וועג.
איהרע שילערינס פון ראבקא
הארש: גליקזאהן, בידערמאן און בוכמאן

צו דער חתונה פון אונזער שטאלצע אידעען-טרעגערין פרל. שטשעריינסקא ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב, פיל גליק און צופרידענהייט.
קראשניק: לעהרערין ש. אייכענבוים
בנות אגודת ישראל

א הארציגען מז"ט ווינש איך די מוטיגע קעמפערין פאר אונזער הייליגען אידעאל פרל. שטשעריינסקא צו איהר חתונה מיט ה' וואציאזש.
יאנאוו: צבי' זינגער

ברכת מזל-טוב חמה ולבבית למנהיגתינו היקרה מרת שצרנסקא תחי' מבורכת המורה רבקה איזראעלסקא וחברות ה„בנות"

פון טיפען הארצען ווינש איך מזל-טוב די אידעאלע און אונערמידליכע טרעגערין פון אונזער הייליגער פאהן לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה מיט ה' וואציאזש — השי"ת זאל אייער עתיד בענשען מיט הימליש גליק.
זאווירטשע — ב"י לעהרערין ז. קעסטענבערג

צו דער חתונה פון אונזער פיהרערין פרל. לאצע שטשעריינסקא ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב.
ווישעגראד: אין נאמען פון פינפטען קורס ב"י
מאשא גאשינסקא, לאה פרידמאן.

צו דער חתונה פון מיין פריינדין לאצע שטשעריינסקא ווינש איך א הארציגען מזל-טוב. אייער נייער לעבענס-וועג זאל זיין בעצירט מיט בלומען פון אונזער הייליגען אידעאל.
ווישעגראד: לעהרערין הענדל ראגאווסקא

צו דער חתונה פון פרל. לאצע שטשעריינסקא מיט ה' משה וואציאזש, ווינש איך א הארציגען מזל-טוב אייער לעבען זאל איך פיל צופרידענהייט געבען.
ווארשא — אסתר גאלדשטאף.

א הארציגען מזל-טוב ווינש איך צו דער חתונה פון אונזער פיהרערין פרל. לאצע שטשעריינסקא. איהר לעבענס-וועג זאל זיין מיט גליק בעגלייט.
קראקא — טאבא לוקסענבערג

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פערדינסטפולע עסקנית פאר'ן ב"י און „בנות" פרל. לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה מיט ה' וואטשיאיש.
זאווירטשע — בנות-ארגאניזאציע

א ברכה פולען מזל-טוב דער געטרייער קעמפערין פאר אונזער אידעאל פרל. לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה.
אייער צוקונפט זאל בליהען אין גייסט פון אונזערע אידעאלען.
סקיערניעוויץ צירל (הארש) קערשטער

מזל-טוב
צו דער חתונה פון איינע פון אונזערע ערשטע פיאנערן פרל. לאצע שטשעריינסקא ווינשען מיר א הערציגען מז"ט און פרישען מוט ווייטער צו בויען דאס הויז פון יעקב.
בלאשקי — בנות-ארגאניזאציע
בית-יעקב-שילערינס
לעהרערין גליקסבערג.
פארזיצ. מ. טרויבע

צו דער חתונה פון דער פיהרערין פון אונזער בנות-בעוועגונג פרל. לאצע שטשעריינסקא. ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב.
באבניצע — „בנות אגודת ישראל"
פארזיצ. חי' גאסט

צו דער חתונה פון אונזער ליבער פרל. לאצע שטשעליינסקא, ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב. זאל איהר נייער לעבענס-וועג תמיד גליק בעגלייטען.
קשאנאוו — „בנות אגודת ישראל"
לעהרערין קליין.

צו דער חתונה פון פרל. שטשעריינסקא מיט ה' וואטשיאזש ווינש איך אייביג גליק און דער אלמעכטיגער זאל זיי העלפען בויען זייער הויז אין גייסט פון ישראל סבא!
בינה פרידמאן (דאמבראווא-גור)

פרל. לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה ווינש איך א הערצליכען מזל-טוב — זכות הרבות תלוי' בה!
איהר געוועזענע שילערין און יעצט לעהרערין אין וואודיסלאוו — הדס קלוגער

מיר ווינשען א הארציגען מזל-טוב פרל. לאצע שטשעריינסקא צו איהר חתונה — זאל השי"ת דיין נייעם לעבענס-וועג בעגלייטען מיט גליק, רייכטום און אייביגע צופרידענהייט.
יאראסלאוו — בית-יעקב-שול
לעהרערין פייגא ראטענבערג

צו דער חתונה פון די ג. פרל. לאצע שטשעריינסקא מיט ה' וואטשאזש, ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב.
לאדזער ב"י לעהרערינס

Red. Lezer Gerszon Frydenzon | געזעצט: מ. ליבעסקינד, לאדז קילינסקא 50 | Tłocznia J. Djament. Łódź, Kilińskiego 50

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ז/גליון 049 a הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 20 מתוך 20